

Uitgave van de Rekenkamercommissie Peel en Maas, 2013

De Rekenkamercommissie Peel en Maas bestaat uit Thijs Berkers, Roel Slabbers, Anton Verboort, Peter Craenmehr en Frits Berben.

Het rapport is opgesteld door Julien van Ostaaijen, secretaris van de Rekenkamercommissie Peel en Maas. Het onderzoek is, onder begeleiding van Julien van Ostaaijen en professor Frank Hendriks (Tilburg University), uitgevoerd door Veerle Hendriks, Boy Scholtze, Marieke van der Staak, Milou Tholen, Anke te Boekhorst, Pim van Dijk, Jeffrey van Meer en Loek Penninx, derdejaars studenten van de opleiding Bestuurskunde, Tilburg University.

Inhoudsopgave

1	Inleidend voorwoord	3
	Samenvatting en aanbevelingen	4
2	Zelfsturing in beleid en praktijk.....	9
3	De inwoners van Peel en Maas over zelfsturing.....	11
1	Inleiding.....	11
2	Bekendheid en beleving met het concept zelfsturing.....	12
3	Het potentieel voor zelfsturing	14
4	Zelfsturing en de drie decentralisaties.....	18
4	Dorpsoverleg en professionals over zelfsturing.....	28
1	Inleiding.....	28
2	Bekendheid met het concept zelfsturing.....	28
3	De rol van de gemeente bij zelfsturing	29
4	Zelfsturing en de drie decentralisaties.....	30
	Literatuurlijst	33
Bijlage 1	Lijst van geïnterviewden.....	34
Bijlage 2	Vragenlijst bij de interviews.....	35
Bijlage 3	Vragenlijst van de enquête.....	36
Bijlage 4	Reactie van het College van Burgemeesters en Wethouders.....	41

1 Inleidend voorwoord

Zelfsturing is een veel gehoord begrip in Peel en Maas. De Rekenkamercommissie Peel en Maas kwam ermee in aanraking toen raadsleden, collegeleden en ambtenaren het begin 2012 als onderwerp voor onderzoek aanreikten. In november 2012 stelden verschillende raadsleden het onderwerp opnieuw voor met daarbij de vraag of en hoe inwoners van Peel en Maas via zelfsturing in staat zijn recente beleidsvoornemens en bezuinigingen die op de gemeente afkomen, met name rondom de 'drie decentralisaties', op te vangen (zie ook hoofdstuk 2). Dat is door ons in de volgende onderzoeksvragen omgezet:

Is de samenleving in Peel en Maas klaar om de gevolgen van de terugtrekkende overheid op te vangen? En hoe draagt zelfsturing daaraan bij?

Wij hebben deze vragen begin 2013 uitgezet bij een groep derdejaars studenten Bestuurskunde van de Tilburg University. Deze groep heeft onder begeleiding van professor Frank Hendriks en onze secretaris Julien van Ostaijen (tevens docent aan de Tilburg University), een vragenlijst uitgezet bij inwoners van Peel en Maas en daarop 385 ingevulde vragenlijsten retour ontvangen. Daarnaast is onderzoek gedaan onder de dorpsoverleggen en (zorg)instellingen van Peel en Maas. In totaal gaat het om 19 interviews. De onderzoeksaanpakken worden in de volgende hoofdstukken nader toegelicht.

Om onze eerste bevindingen te toetsen, hebben we deze op 15 april voorgelegd aan een groep van ongeveer 30 inwoners. Een deel daarvan had de enquête ingevuld, een ander deel was geïnterviewd. Bij die bijeenkomst waren ook wethouder Janssen en enkele van de door ons uitgenodigde ambtenaren aanwezig. Zij kregen tijdens de bijeenkomst de kans om hun opmerkingen over de resultaten kenbaar te maken. Die opmerkingen zijn vervolgens meegenomen bij het opstellen van deze rapportage.

Dit rapport is vervolgens voorgelegd aan het college van burgemeester en wethouders van Peel en Maas. Zij hebben hun opmerkingen in de vorm van een brief aan ons kenbaar gemaakt. Die brief is als bijlage aan het rapport toegevoegd.

Hoe dit rapport te lezen?

Hoofdstuk 2 bevat een korte introductie over het begrip zelfsturing in relatie tot de huidige gemeentelijke plannen en documenten, met name de drie decentralisaties. Hoofdstuk 3 bevat de bevindingen uit de enquête onder 385 inwoners van Peel en Maas. Hoofdstuk 4 bevat de resultaten van de interviews met betrokkenen bij de dorpsoverleggen en (zorg)instellingen. De snelle lezer kan direct naar de volgende pagina, bladzijde 4. Daar begint de samenvatting en kunt u kennis nemen van onze aanbevelingen voor de gemeente Peel en Maas.

Vriendelijke groeten, mede namens de leden van de Rekenkamercommissie Peel en Maas, en veel leesplezier,

Thijs Berkers
Voorzitter Rekenkamercommissie Peel en Maas
Juni 2013

Samenvatting en aanbevelingen

In dit onderzoek stonden de volgende vragen centraal

Is de samenleving in Peel en Maas klaar om de gevolgen van de terugtrekkende overheid op te vangen? En hoe draagt zelfsturing daaraan bij?

Het onderzoek is uitgevoerd door middel van een enquête onder 385 inwoners van de gemeente Peel en Maas (hoofdstuk 3) en 19 interviews met betrokkenen bij dorpsoverleggen en (zorg)instellingen (hoofdstuk 4). In het algemeen kan de eerste (centrale) vraag (groten)deels positief worden beantwoord. De samenleving in Peel en Maas dicht zich voor een groot deel de kwaliteiten toe die nodig zijn en toont ook bereidheid zich actief in te zetten. Daarbij past echter een duidelijke 'mits'. Beide bevindingen worden hierna toegelicht.

Bekendheid met zelfsturing

Uit de enquête blijkt dat 47,7% van de inwoners van de gemeente Peel en Maas bekend is met het concept zelfsturing. Tussen de kernen komen wel verschillen naar voren. Het is opvallend dat procentueel gezien weinig respondenten uit de kern Helden met het concept zelfsturing bekend zijn. De onderverdeling van de respondenten naar leeftijdscategorieën laat zien dat voornamelijk respondenten behorend tot de leeftijdscategorieën 15-19 en >74 jaar procentueel gezien vaak minder bekend zijn met het concept zelfsturing. Ook de respondenten in de leeftijdscategorie 20-35 jaar zijn ondervertegenwoordigd, maar in mindere mate. Bij de promotie van het concept kan dus extra aandacht worden besteed aan deze leeftijdsgroepen.

Beeldvorming over zelfsturing

Inwoners die aangeven het concept zelfsturing te kennen, weten over het algemeen goed wat eronder verstaan wordt. Over het algemeen worden de initiatieven van zelfsturing in de samenleving positief gewaardeerd. Onder de inwoners is echter ook gedeeltelijk sprake van negatieve beeldvorming. Deze negatieve beeldvorming ontstaat niet zozeer doordat de inwoners initiatieven van zelfsturing niet waarderen of niet goed vinden, maar doordat de overheid het concept zelfsturing volgens inwoners inzet ter legitimatie van beleidsvoornemens die volgens hen niets met zelfsturing te maken hebben. Een voorbeeld is dat de overheid bezuinigingen probeert te realiseren onder het mom van de waarde van een zelfsturende, vitale gemeenschap. Op deze manier krijgen inwoners het gevoel dat, omdat de overheid het allemaal niet meer kan betalen, zij *“zelf maar moeten uitzoeken”* hoe ze de problemen oplossen. Ook hebben inwoners het gevoel dat de overheid het concept zelfsturing vaak gebruikt om inwoners het gevoel te geven dat zij inspraak hebben, terwijl zij in werkelijkheid haar eigen ideeën doordrukt.

Deze houding vanuit de gemeente wordt door de inwoners niet gewaardeerd, waardoor zij zich in de enquête gedeeltelijk negatief uiten over het concept zelfsturing. De aanbeveling die hieruit volgt richting gemeente is dat het voor de gemeente belangrijk is om in de communicatie met haar inwoners niet alle beleidsvoornemens en moeilijke keuzes onder de noemer zelfsturing te plaatsen. Zelfsturing zou door de inwoners gezien moeten worden als een middel aan de hand waarvan zij *zelf* in en voor de samenleving actief worden en niet zozeer als een middel voor de overheid om problemen door te schuiven. Op het moment dat de gemeente daar niet (voldoende) in slaagt, bestaat het risico dat inwoners zich tegen de initiatieven zullen keren. Niet zozeer omdat zij niets zien of niet geloven in de kracht van dergelijke initiatieven, maar omdat de inwoners zich tegen de houding van de gemeente keren en daardoor een negatieve invulling geven aan het concept. Uit de interviews blijkt verder dat meer eenduidige gemeentelijke

communicatie rondom het concept zelfsturing gewenst is, maar wel met ruimte voor maatwerk in de verschillende kernen.

Aanbeveling: De gemeente Peel en Maas dient in de communicatie met haar inwoners over het concept zelfsturing eenduidig te zijn en niet alle beleidsvoornemens en moeilijke keuzes die door het gemeentebestuur gemaakt (moeten) worden onder de noemer zelfsturing te plaatsen. Zelfsturing moet door de inwoners gezien worden als een middel aan de hand waarvan zij *zelf* in en voor de samenleving actief worden en niet zozeer als een middel voor de overheid om eigen problemen op te lossen.

Potentieel aan zelfsturing

Voor wat betreft het potentieel aan zelfsturing is uit het onderzoek naar voren gekomen dat inwoners die lid zijn van één (of meer) vereniging(en) zich ook eerder actief zullen inzetten als vrijwilliger en/of mantelzorger dan inwoners die geen lid zijn van een vereniging. Inwoners van de gemeente Peel en Maas voelen zich daarnaast het sterkst verbonden met hun kern, vervolgens met hun straat en vervolgens met de gemeente. Dit betekent dat, op basis van de theorie van Putnam (1995, 2000), de kans groter is dat inwoners zich eerder actief zullen inzetten als zij lid van een vereniging zijn en zich eerder actief zullen inzetten voor hun kern dan voor hun straat. Voor hun straat zullen zij zich daarnaast eerder inzetten dan voor de gemeente. Het is voor de overheid daarom interessant om te bekijken op welk omgevingsniveau zij initiatieven van zelfsturing probeert te stimuleren. Het is bijvoorbeeld effectiever om initiatieven van zelfsturing te stimuleren op het niveau van de kern dan op het niveau van de gemeente.

Aanbeveling: Inwoners van Peel en Maas zetten zich eerder actief in voor hun kern dan voor de gemeente als geheel. Daarnaast zetten inwoners die aangesloten zijn bij een vereniging zich eerder actief in als vrijwilliger. Het is voor de overheid belangrijk om hierop in te spelen en initiatieven van zelfsturing op het niveau van de kern en de straat te stimuleren en samenwerkingsverbanden met de verenigingen te zoeken.

Tijdsbesteding van inwoners

Met betrekking tot de beschikking over de vaardigheden die nodig zijn om initiatieven van zelfsturing te kunnen ontwikkelen en uit te voeren, zijn de inwoners vrij positief. Over de vraag of zij over de benodigde tijd beschikken om zich actief in te zetten, zijn ze minder positief. Daarnaast geven ze aan nauwelijks door hun familie en/of vrienden gevraagd te worden om zich in te zetten voor de gemeente Peel en Maas. Het is voor de gemeente wellicht interessant om te onderzoeken waarom inwoners het gevoel hebben dat zij niet over voldoende tijd beschikken om zich in te zetten voor initiatieven van zelfsturing. Komt dit doordat ze gewoon echt geen tijd hebben, of omdat ze denken dat dit soort initiatieven zeer veel tijd kost? Op het moment dat dit laatste het geval is, kan het voor de gemeente zinvol zijn om de inwoners voor te lichten over de tijdsbesteding die gemoeid is met verschillende soorten van initiatieven van zelfsturing. Hierdoor bestaat de kans dat inwoners het gevoel krijgen dat ze in de beperkte tijd die zij tot hun beschikking hebben wel degelijk wat kunnen betekenen voor de samenleving.

Aanbeveling: Het is voor de gemeente interessant om te achterhalen waarom inwoners aangeven te weinig tijd te hebben om actief te worden. Als inwoners het gevoel hebben dat initiatieven van zelfsturing teveel tijd kosten, kan de gemeente hen informeren over de tijdsbesteding die gemoeid is met de verschillende soorten van zelfsturing.

Zelfsturing van de samenleving zelf

De inwoners zijn van mening dat zij voldoende ruimte krijgen om zelf initiatieven te ontplooiën en dat de gemeente deze initiatieven niet te snel overneemt. Vanuit de dorpsoverleggen en instellingen wordt daar anders over gedacht. Zij ervaren juist dat de gemeente het initiatief vaak maar moeilijk uit handen geeft. De gemeente zou dat volgens hen daarom eerder en vaker moeten doen. Het is een taak van de gemeente de ruimte voor het ontplooiën van initiatieven van inwoners te creëren en/of te bewaken, maar daar inhoudelijk zelf zoveel mogelijk afstand van te bewaren. Dat is een uitdaging, aangezien gemeenten zich vaak met de beste bedoelingen met initiatieven van inwoners bemoeien. Daarnaast blijkt uit de theorie van Verba e.a. (1995) dat inwoners zich eerder actief zullen inzetten ten behoeve van de samenleving (en initiatieven van zelfsturing) als zij hiervoor gevraagd worden. Zij moeten elkaar vaker gaan benaderen voor hulp in plaats van een beroep op de gemeente of instanties te doen.

Aanbeveling: Inhoudelijk moet de overheid de nodige afstand van inwonersinitiatieven houden zodat het voor de inwoners *inwonersactiviteiten* zijn. Overheid en inwoners staan samen voor de uitdaging om binnen deze kaders tot een goede samenwerking te komen ten behoeve van de zelfsturing en de aankomende decentralisaties.

Zelfsturing en de drie decentralisaties

Uit de stellingen uit de enquête met betrekking tot zorgtaken komt naar voren dat inwoners bereid zijn om zorg te bieden aan hun buurtgenoten. Zij zullen dergelijke taken echter eerder op het niveau van de eigen kern en/of eigen straat op zich nemen dan op het niveau van de gehele gemeente. Dat maakt het (gedeeltelijk) overdragen van lichte zorgtaken naar de kernen mogelijk. Van de leeftijdscategorie 35-64 lijkt bovendien het meest verwacht te kunnen worden. Daarbij dient wel opgemerkt te worden dat de stellingen in de enquête vrij ruim geformuleerd zijn. Zorgen voor de boodschappen van de bejaarde buurman of oppassen op de kinderen van de zieke buurvrouw zijn zorgtaken van een ander karakter dan bijvoorbeeld het wassen van de bejaarde buurman. Het is voor het gemeentebestuur daarom belangrijk om in gesprek te gaan met de inwoners uit de verschillende kernen, zodat in beeld gebracht kan worden welke zorgtaken al dan niet overgenomen kunnen worden. Ook uit de gesprekken met dorpsoverleggen en instellingen wordt duidelijk dat zelfsturing geen onbeperkte mogelijkheden bevat. Onder meer het (beperkt) aantal vrijwilligers, zware (zorg)taken die bijzondere expertise en kwalificaties vereisen en het waarborgen van zaken als veiligheid en privacy vormen er grenzen aan. Lang niet alle zorgtaken kunnen dus door zelfsturing opgelost worden, maar er liggen zeker mogelijkheden.

Aanbeveling: Het is mogelijk dat inwoners van Peel en Maas lichte zorgtaken (gedeeltelijk) oppakken. Vooral bij de inwoners behorend tot de leeftijdscategorie 35-64 jaar lijkt die mogelijkheid het grootst. Vooral voor de categorie 15-34 jaar is meer inspanning nodig. Het is voor de gemeente belangrijk om in gesprek te gaan met de inwoners en organisaties en instellingen, zodat bekeken kan worden *welke* zorgtaken al dan niet overgenomen kunnen worden. Daarbij hoort ook het besef dat er grenzen aan het overdragen van (zorg)taken zijn en sommige taken door professionals uitgevoerd moeten blijven worden.

Uit de stellingen die aan de inwoners zijn voorgelegd met betrekking tot de Participatiewet komt naar voren dat inwoners in de gemeente Peel en Maas in sterke mate bereid zijn om hun mede-inwoners te betrekken bij de samenleving; 39,8% van de inwoners is van mening dat inwoners van Peel en Maas hun mede-inwoners beter bij de maatschappij kunnen betrekken dan de

gemeente, slechts 8,5% van de inwoners is het hier niet mee eens. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het voor de gemeente interessant is om te bekijken in hoeverre zij dit aan de inwoners zelf over kan laten, zodat zij deze taak (gedeeltelijk) kan overdragen. Ook hier dient de gemeente met de inwoners in gesprek te gaan over de vraag hoe zij dit dan gaan doen.

Met betrekking tot de Jeugdzorg dient allereerst opgemerkt te worden dat het moeilijk is om goede conclusies te trekken uit de twee stellingen die voorgelegd zijn. Allereerst gaat het maar om twee stellingen, die over hetzelfde onderwerp gaan. Daarnaast wordt met betrekking tot dit onderwerp door de inwoners niet eenduidig aangegeven of zij dit zien als een taak van de gemeente of als een eigen verantwoordelijkheid. Wanneer deze verantwoordelijkheid echter aan de inwoners zelf of aan de gemeente toegewezen moet worden, wordt door de respondenten woonachtig in de verschillende kernen en door de respondenten behorend tot de verschillende leeftijdscategorieën deze verantwoordelijkheid in ruime meerderheid toegeschreven aan de gemeente. Ook uit de interviews met dorpsoverleggen en instellingen blijkt dat de Jeugdzorg de meest lastige transitie gaat worden, voor wat betreft het overdragen van taken aan inwoners. De redenen daarvoor lijken te zijn dat inwoners hiertoe minder bereid zijn, maar ook dat het (voor hen) onduidelijk is hoe die participatie eruit zou moeten zien. Meer inzicht hieromtrent is gewenst.

Aanbeveling: Met betrekking tot de taken op het gebied van Jeugdzorg is het moeilijk om in kaart te brengen of de zelfsturende kracht van de samenleving hiervoor een oplossing biedt. Het is voor het gemeentebestuur daarom belangrijk hier nader onderzoek naar te doen.

Efficiëntie en kosten van zelfsturing

De enquête en interviews bevatten vragen of initiatieven van zelfsturing goedkoper zijn dan overheidsbeleid. Tevens is de vraag gesteld of inwoners het gevoel hebben dat zij problemen in de samenleving goedkoper kunnen oplossen dan de gemeente. Uit de antwoorden die in de enquête hierop zijn gegeven, komt naar voren dat 52,3% het met dat laatste eens is en slechts 5,8% niet. Door de respondenten uit de interviews wordt dit beeld bevestigd.

Op de vraag of inwoners een financiële vergoeding wensen wanneer zij taken op het gebied van zorg en leefbaarheid uitvoeren in plaats van de overheid, blijkt duidelijk dat een dergelijke vergoeding wordt verwacht, behalve wanneer het gaat om de zorg voor directe familieleden. Het is voor de overheid daarom belangrijk om zich dit te realiseren en om er niet van uit te gaan dat inwoners zich voor niets inzetten ten behoeve van initiatieven van zelfsturing.

Aanbeveling: Het is voor de gemeente belangrijk om zich te realiseren dat inwoners een financiële vergoeding wensen van de overheid wanneer zij zich, in plaats van de overheid, inzetten ten behoeve van taken op het gebied van zorg en leefbaarheid.

Tot besluit

De samenleving in de gemeente Peel en Maas is goed op weg om de gevolgen van de terugtrekkende overheid, door de beleidsveranderingen en voorgenomen bezuinigingen rondom de drie decentralisaties, op te (kunnen) pakken. Vooral op het terrein van zorg en de Participatiewet tonen inwoners zich in staat en bereid. Met name voor taken op het gebied van de Jeugdzorg is verder onderzoek noodzakelijk.

In dit onderzoek zijn tevens aanknopingspunten gegeven hoe aan die bijdrage invulling gegeven kan worden. Zelfsturing staat op het goede spoor, maar er is nog de nodige inzet nodig, zowel van de gemeente als van de inwoners en zowel voor de korte als voor de lange termijn:

- Zo is geconcludeerd dat inwoners zich eerder zullen inzetten ten behoeve van zelfsturende initiatieven voor hun kern en/of straat.
- Daarnaast moet de gemeente proberen om goed in te spelen op de tijd die inwoners beschikbaar hebben om in te zetten ten bate van initiatieven van zelfsturing. De gemeente moet haar inwoners duidelijk maken dat niet alle initiatieven evenveel tijd kosten en dat ook inwoners die de beschikking hebben over wat minder tijd hun steentje kunnen bijdragen.
- Zelfsturing moet door de inwoners worden blijven gezien als een middel aan de hand waarvan zij *zelf* in en voor de samenleving actief worden en niet zozeer als een middel van de gemeente om moeilijke beleidswijzigingen en door te voeren bezuinigingen op de inwoners af te wentelen. Desondanks is het belangrijk dat de gemeente met de inwoners in gesprek gaat. Op deze manier kan in onderlinge samenspraak worden bekeken welke taken op het gebied van de zorg en de Participatiewet, en eventueel op het gebied van de Jeugdzorg, door de inwoners zelf gedragen kunnen worden en welke taken de gemeente nog zelf uit moet voeren.

Dit alles is een taak van lange adem en er zijn uiteraard ook grenzen aan verbonden. Het bepalen van deze grenzen vindt plaats in de praktijk. Daarbij is het voor het herkennen van succes- en faalfactoren verstandig om een aantal concrete zelfsturingsinitiatieven langdurig te volgen en daarvan te leren. Inwoners willen niet overvraagd worden en zeker niet het gevoel krijgen dat zelfsturing hen wordt opgelegd. Ze verwachten eenduidige communicatie vanuit de gemeente, met ruimte voor maatwerk, en moeten voor belangrijke en zware (zorg)taken altijd op de onvervangbare expertise van professionals kunnen blijven rekenen.

2 Zelfsturing in beleid en praktijk

Zelfsturing is een begrip in Peel en Maas wat in veel beleidsdocumenten terugkomt. Het zijn de kernwaarden van de gemeente. Zelfsturing wordt ook wel een van de 'leidende principes' of 'strategische kaders' (Perspectievennota) genoemd. Ook buiten Peel en Maas is het begrip gangbaar. Professor Rinus van Schendelen (Erasmus Universiteit Rotterdam) verklaart de reden dat Peel en Maas in vergelijking met andere (grote) gemeenten weinig ambtenaren heeft, door de praktijk van zelfsturing (persoonlijke correspondentie).

Dit hoofdstuk biedt geen groot overzicht van de ontwikkeling van zelfsturing. Er wordt kort gerefereerd aan de geschiedenis ervan, maar vooral geconstateerd dat zelfsturing door de gemeente wordt opgepakt als een manier om vorm te geven aan de uitvoering van taken die de komende jaren naar de lokale overheden komen: de Jeugdzorg, taken uit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten en taken die voortvloeien uit de (nog niet ingevoerde) Participatiewet. Deze taken staan ook wel bekend als de 'drie decentralisaties' of de 'drie transities'. De gemeenten moeten deze taken de komende jaren gaan overnemen van het Rijk, maar krijgen daarvoor minder geld dan het Rijk er zelf voor nodig had. Gemeenten zoeken daarom naar manieren om met minder geld toch een adequate zorg en dienstverlening in stand te kunnen houden. In Peel en Maas wordt daarbij ook aan zelfsturing gedacht.

Op de website van de 'Proeftuin Zelfsturing' staat te lezen dat zelfsturing stamt uit eind jaren negentig toen "*verschillende dorpskernen in de toenmalige gemeente Helden aan de slag gingen om actief te werken aan de leefbaarheid in de eigen kern en woonomgeving*".¹ Zelfsturing gaat volgens anderen nog verder terug, tot eind jaren zeventig, begin jaren tachtig toen de gemeente Helden besloot de verantwoordelijkheid voor de bouw en exploitatie van verschillende gemeenschapshuizen bij de plaatselijke bevolking neer te leggen. Dit sloot dan weer aan bij "*diepgewortelde ervaringen*" met het zelf organiseren van de lokale economie, welzijn en sociale zekerheid, zoals de bouw van een eigen kerk in Egchel in 1948, waarbij inwoners zelf de handen uit de mouwen staken en geld ophaalden (Custers, Schmitz 2012: 14-15).

Anno 2013 is zelfsturing een van de drie kernwaarden van de gemeente Peel en Maas. Deze komt onder meer in het huidige coalitieakkoord tot uiting. "*Alleen door te verbinden en te versterken is Peel en Maas die krachtige plattelandsgemeente. Diversiteit, duurzaamheid en zelfsturing zijn daarbij de leidende principes voor alle ontwikkelingen in Peel en Maas*" (pagina 2). En "*Een actieve, leefbare en sociaal-duurzame samenleving in Peel en Maas is de ambitie om te realiseren. Zelfsturing is hierbij een belangrijke kernwaarde*" (pagina 11).

De Rekenkamercommissie Peel en Maas heeft al eerder geconstateerd dat de waarde van het coalitieakkoord grotendeels gemeten moet worden in de mate waarin doelstellingen en teksten vertaald zijn in documenten die in de Planning en Control cyclus een rol spelen (zie het rapport 'Tussenstand coalitieakkoord 2010-2014' uit 2012). Dat geldt ook voor zelfsturing. Het concept zelfsturing komt na 2009 onder meer voor in de begrotingen, jaarrekeningen en kadernota's. In de begroting van 2013 zijn onder meer de volgende doelstellingen rondom zelfsturing te vinden: de ambitie tot 'duurzaam samen leven' door gebruik te maken van zelfsturing en samenwerken (pagina 18), meer zelfsturing realiseren bij vergunninghouders (pagina 30) en het verankeren van de kernwaarde zelfsturing bij burgers, maatschappelijke organisaties en de interne organisatie (pagina 45).

¹ <http://www.peelenmaas.eu/index.php?mediumid=37&pagid=2647>, bekeken in november 2012.

In de verschillende documenten over zelfsturing - met name de kadernota's, jaarverslagen, begrotingen, maar ook het werk van Custers en Schmitz - relateert zelfsturing allereerst aan inwoners die zelf de handen uit de mouwen steken en een gemeenschapshuis overeind houden of, zoals het klassieke voorbeeld aangeeft, een kerk bouwen. Anderzijds gaat zelfsturing over processen bij de overheid om die activiteiten mogelijk te maken. Daar zit echter wel een wezenlijk verschil. Zelfsturing richt zich in die tweede variant dan niet op de concrete activiteiten van inwoners, maar op de interne processen van overheidsinstanties. Het gaat dan om vragen als hoe moet de overheid zich opstellen om zelfsturing mogelijk te maken of te stimuleren? Het antwoord is meestal te vinden in begrippen als terughoudendheid en ondersteuning van burgerinitiatieven. Maar naar mate het perspectief wordt verlegd naar de rol van de overheid verliest het perspectief op de inwoners van Peel en Maas terrein. Maar de rol van inwoners wordt de komende jaren wel steeds belangrijker. Meer aandacht daarvoor is dus nodig.

Dat de rol van inwoners, zeker bij de drie decentralisaties, groter wordt, blijkt onder meer uit de meest recente beleidsdocumenten van de gemeente Peel en Maas, zoals de Kadernota 2013-2016 (zie onder meer pagina 7 van die kadernota). Het gaat dan om inwoners die zelf bepalen *“of en hoe ze een voorziening in stand willen houden”* (pagina 40). De verantwoordelijkheid verschuift naar (groepen) inwoners, maar *“Daarbij moeten gemeente en gemeenschappen samen afspraken maken welke voorzieningen onder de verantwoordelijkheid van de gemeente (blijven) vallen en welke voorzieningen tot de verantwoordelijkheid van burgers horen”* (pagina 10).

In een bijlage bij de begroting van 2013 over de drie decentralisaties wordt die beweging nog scherper verwoord. *“Het maatschappelijk debat over ‘wat is van wie?’ vindt in Peel en Maas steeds plaats met als uitgangspunt dat de burgers (in een kwetsbare positie) centraal staan en zoveel mogelijk in de ‘lead’ zijn. Overheid en maatschappelijke partners geven daarin burgers (gemeenschappen) de ruimte om hun eigen oplossingen te zoeken. Dat betekent dat (een deel van) het eigenaarschap wordt teruggegeven aan burgers. Het eigenaarschap teruggeven aan de burger vraagt iets van burgers en gemeenschappen. Het vraagt ook om een aanvullende kwaliteit van de overheid en van maatschappelijke partners, waaronder bedrijven. Die aanvullende kwaliteit is communicatief van aard. De overheid stuwt het proces van gemeenschapsontwikkeling als partner. Dit is een principiële andere positie dan de overheid die vanuit regels probeert problemen in de gemeenschap te corrigeren, die met andere woorden probeert te sturen”* (pagina 159).

Er komt dus met de drie decentralisaties nogal wat op de gemeente en inwoners van Peel en Maas af. De gemeente Peel en Maas wil die nieuwe taken voor een deel samen met haar inwoners uitvoeren. Maar wat kunnen en willen die inwoners nu zelf? Daarover gaat dit rapport. Hiermee willen we de raad en het college helpen in hun zoektocht naar een optimale uitvoering van de komende decentralisaties en het handhaven (of zelfs verbeteren) van de dienstverlening die daarmee samenhangt.

3 De inwoners van Peel en Maas over zelfsturing

1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten van een enquête onder 385 inwoners van Peel en Maas gepresenteerd. Paragraaf 2 gaat over de vraag of inwoners van de gemeente Peel en Maas het concept zelfsturing kennen en zo ja wat zij hieronder verstaan. Paragraaf 3 gaat het over het aanwezige potentieel voor zelfsturing. Paragraaf 4 gaat over de vraag of zelfsturing een oplossing kan bieden met het oog op de komende decentralisaties, wat de rol van de gemeente is en over de kosten/efficiëntie van zelfsturing.

Methodiek

Om op een adequate manier invulling te kunnen geven aan de onderzoeksvraag is allereerst gekozen voor het uitzetten van een (grotendeels digitale) enquête onder de inwoners van de gemeente. Om deze enquête te promoten, zijn verschillende promotietechnieken ingezet: sociale media, zoals Twitter (waaronder die van de burgemeester), een advertentie in de lokale kranten (20 februari 2013), het aanschrijven van de verenigingen van Peel en Maas, en een radio interview bij Omroep P&M (3 maart 2013). Ten slotte hebben de onderzoekers zaterdag 23 en maandag 25 februari 2013 inwoners uit de verschillende kernen aangesproken met de vraag of zij de enquête zouden willen invullen.

Betrouwbaarheid en representativiteit

Voor een betrouwbaar onderzoek is het van belang dat voldoende enquêtes worden afgenomen. Hoe meer enquêtes worden afgenomen, hoe betrouwbaarder de onderzoeksresultaten (zie ook Baarda e.a. 2012). Aan de hand van de zogenoemde 'steekproefcalculator' is gebleken dat minimaal 381 enquêtes nodig zijn om met een betrouwbaarheidsniveau van 95% uitspraken over Peel en Maas te kunnen doen. In totaal hebben 385 inwoners van de gemeente Peel en Maas de enquête ingevuld. Dit betekent dat aan de eis voor een betrouwbaarheidsniveau van 95% is voldaan. Om daarnaast de representativiteit van de onderzoeksresultaten per kern te waarborgen, is er voor gekozen een wegingsfactor toe te kennen.² Op onderdelen wordt in het rapport ook onderscheid gemaakt tussen leeftijdscategorieën, maar hierin is het onderzoek niet representatief. Dat komt met name doordat respondenten behorend tot de leeftijdscategorie 15-19 jaar oververtegenwoordigd en respondenten behorend tot de leeftijdscategorie ouder dan 74 ondervertegenwoordigd zijn.³ Het onderzoeksteam heeft daarom nog wel de bejaardentehuizen in de gemeente Peel en Maas bezocht met de vraag of de ouderen die daar woonachtig zijn de enquête zouden willen invullen, maar het antwoord was steeds dat de ouderen over het algemeen niet vitaal genoeg zijn om de enquête in te vullen. Waar mogelijk en interessant, zijn de onderzoeksresultaten per leeftijd toch gepresenteerd, maar om het verschil met de representatieve resultaten per kern aan te geven, wordt dan niet over *inwoners*, maar over *respondenten* gesproken.

² Baarlo 1,2; Beringe 1; Egchel 0,24; Grashoek 0,71; Helden 1,14; Kessel + Kessel-Eik 1; Koningslust 0,55; Maasbree 1,46; Meijel 1,33 en Panningen 0,89.

³ Aantallen respondenten per kern: Baarlo (50); Beringe (19); Egchel (33); Grashoek (21); Helden (43); Kessel + Kessel-Eik (39); Koningslust (20); Maasbree (39); Meijel (42) en Panningen (79). Aantallen respondenten per leeftijdscategorie: 15-19 (50); 20-64 (275); 65-74 (48) en >75 (10). Kessel + Kessel-Eik en de leeftijdscategorie 20-64 worden in het onderzoek verder uitgesplitst.

Leeswijzer bij de resultaten

De antwoordcategorieën in de enquête zijn gebaseerd op een vijfpuntsschaal:

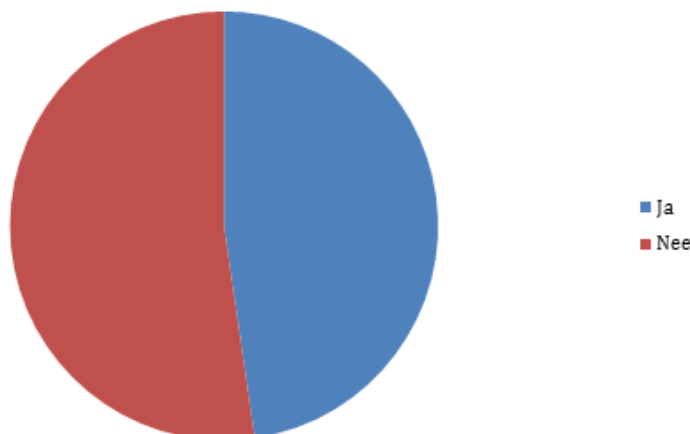
- 1 Geheel oneens
- 2 Oneens
- 3 Neutraal
- 4 Eens
- 5 Geheel eens
- Weet niet

Een gemiddelde score van 1,5 betekent dat de respondenten het gemiddeld gezien oneens tot geheel oneens zijn met de stelling. Een gemiddelde score van 4,3 betekent dat de respondenten het gemiddeld gezien eens tot geheel eens zijn met de stelling. Ten slotte is de antwoordcategorie 'weet niet' toegevoegd, zodat de respondenten ook kunnen aangeven dat zij niet weten hoe zij op de desbetreffende vraag moeten antwoorden. Hiervoor is gekozen, omdat de respondent anders de midden categorie (3) kan gebruiken als 'uitvlucht' voor stellingen waarop hij/zij het antwoord niet weet. Dit zou betekenen dat de gemiddelde scores voor de desbetreffende stellingen 'kunstmatig' hoog of laag worden gehouden. De enquête bevat daarnaast vier open vragen (zie bijlage 3 voor de enquête).

2 Bekendheid en beleving met het concept zelfsturing

Een van de eerste enquêtevragen is of inwoners bekend zijn met het concept zelfsturing. Hierop geeft 47,7% aan bekend te zijn met het concept. De rest is dat niet. Opvallend is dat de respondenten woonachtig in Helden, waarin het concept zelfsturing oorspronkelijk ontwikkeld en tot uitvoering gebracht is, het minst vaak bekend zijn met het concept (36,3%). Ook de respondenten woonachtig in Grashoek zijn er relatief weinig mee bekend (45,0%). Respondenten uit de kernen Egchel (71,0%), Baarlo (66,7%) en Kessel-Eik (64,7%) zijn er daarentegen het meest mee bekend.

Ik ben bekend met het concept zelfsturing

Daarnaast blijkt een duidelijk verschil in de mate waarin de respondenten, onderverdeeld naar de verschillende leeftijdscategorieën, bekend zijn met het concept zelfsturing. Respondenten jonger dan 20 jaar (12,8%) en respondenten ouder dan 74 jaar (25%) zijn hiermee aanzienlijk minder vaak bekend dan respondenten behorend tot de leeftijdscategorieën 20-34 jaar (50,9%) 35-64 jaar (61,2%) en 65-74 jaar (57,1%).

Er is daarnaast een relatie tussen bekendheid met het concept en de mate waarin inwoners hun gemeente Peel en Maas een voorbeeld vinden voor Nederland. Daarvoor zat de volgende stelling in de enquête: *“De gemeente Peel en Maas is een voorbeeld voor Nederland, omdat inwoners problemen uit de samenleving zelf oppakken”*. Inwoners die bekend zijn met het concept zelfsturing kennen deze stelling gemiddeld een score van 3,47 toe. Inwoners die niet bekend zijn met dit concept geven een gemiddelde score van 3,00.

Naast het feit dat aan de respondenten gevraagd is of zij bekend zijn met het concept zelfsturing, is aan de respondenten die deze vraag met ja hebben beantwoord ook gevraagd wat zij hier dan precies onder verstaan. De waarde van deze vraag is tweeledig van aard. Allereerst kan aan de hand van de antwoorden geconcludeerd worden of de inwoners ook daadwerkelijk de juiste beschrijving van het concept geven. Daarnaast kan aan de hand van de antwoorden geconcludeerd worden of inwoners positief of negatief tegenover zelfsturing staan. Uit de antwoorden op deze vraag komt naar voren dat de inwoners die aangeven het concept zelfsturing te kennen, over het algemeen goed weten waar ze het over hebben. Wel valt uit de antwoorden op te maken dat het concept vanuit twee verschillende invalshoeken belicht wordt. Enerzijds wordt het concept zelfsturing over het algemeen positief gewaardeerd en wordt ingegaan op de rol van de inwoners zelf. Zo worden verschillende voorbeelden aangehaald waaruit blijkt dat inwoners zich zelf actief inzetten voor de samenleving. Een voorbeeld van een dergelijk antwoord is: *“Ik versta onder zelfsturing het realiseren van een plan dankzij een samenwerking tussen verenigingen en gemeente, zoals we dit hebben gedaan in Beringe. Hier hebben we samen ideeën voor een nieuw gemeenschapshuis in uitvoering gebracht. Op dit moment wordt er gewerkt aan de realisatie van een multifunctioneel gebouw, waar de voetbalvereniging, tennisclub en Jeugdwerk Beringe onderdeel van uitmaken”*.

Een ander voorbeeld dat een inwoner geeft is dat het gemeenschapshuis in Kessel-Eik *“draait op vrijwilligers, zonder subsidie van de gemeente”*. Daarnaast wordt door de respondenten vaak aangegeven dat inwoners door het concept zelfsturing meer inspraak kunnen krijgen en dat *“de mensen mee mogen bepalen”*.

In een minderheid van de gevallen wordt de rol van de gemeente ook negatief gekwalificeerd. Dit komt onder andere naar voren wanneer een van de inwoners stelt dat zelfsturing betekent dat men *“niet hoeft af te wachten tot het gemeentehuis eens iets bedenkt (ambtelijke molens), maar zelf initiatieven ontplooien, ten behoeve van leefbaarheid”*. Andere inwoners vinden dat de overheid onder het mom van zelfsturing de inwoners *“afscheept”* en ze het gevoel geeft dat *“ze het zelf maar moeten uitzoeken”*. Een laatste voorbeeld waarin opnieuw een negatief, normatief standpunt met betrekking tot de rol van de overheid naar voren komt is de volgende: *“In theorie bepalen de inwoners wat er in de gemeente gebeurt. In de praktijk drukt het gemeentebestuur onder het motto van zelfsturing door”*.

In de volgende figuur is deze beleving aan de hand van een zogenoemde *wordcloud* in beeld gebracht. In deze *wordcloud* is het concept zelfsturing groot gedrukt, omdat dit concept centraal staat. Voor de andere woorden betekent hoe groter het woord, hoe vaker het voorkomt in de antwoorden die gegeven zijn op de vraag wat inwoners verstaan onder het concept zelfsturing in Peel en Maas. Via de *wordcloud* is dus te zien en lezen wat inwoners onder zelfsturing verstaan.

bijvoorbeeld één van de respondenten aan zich actief in te zetten als vrijwilliger, omdat zij zingt in het plaatselijke kerkkoor. Andere inwoners hebben een dergelijke activiteit echter gekwalificeerd als zijnde een verenigingsactiviteit. Uit de antwoorden op deze vraag is verder gebleken dat veel respondenten die lid zijn van een vereniging, zich ook op vrijwillige basis voor de desbetreffende vereniging inzetten. Hierbij valt te denken aan een rol als trainer of coach, maar ook aan bestuursleden en commissieleden van de verschillende verenigingen en bijvoorbeeld jeugdleiders van Jong Nederland.

Uit de vergelijking tussen de inwoners die lid zijn van één (of meer) vereniging(en) en de inwoners die dit niet zijn, komt duidelijk naar voren dat inwoners die lid zijn van één (of meer) vereniging(en) zich vaker inzetten als vrijwilliger. Een meerderheid (71,7%) van de respondenten dat lid is van een vereniging zet zich ook actief in als vrijwilliger binnen de gemeente Peel en Maas. Van de respondenten die geen lid zijn van een vereniging zet maar 25,6% zich actief in als vrijwilliger in deze gemeente.

Naast de vragen of respondenten lid zijn van één (of meer) vereniging(en) en of zij zich actief inzetten als vrijwilliger, is aan de respondenten de vraag voorgelegd of zij zich inzetten als mantelzorger. Uit de antwoorden die op deze vraag gegeven zijn, komt duidelijk naar voren dat dit een activiteit is waarvoor de inwoners zich in minder sterke mate hard maken. Maar 12,6% van de inwoners is actief als mantelzorger en slechts 1,1% van de inwoners is dat niet, maar zou het wel willen zijn. Dit betekent dat 86,4% van de inwoners niet actief is als mantelzorger en het ook niet zou willen.

Het aantal van 13,3% van de respondenten dat lid is van één (of meer) vereniging(en) zet zich ook actief in als mantelzorger. Het gaat hier dus om 13,3% van de 71,7% van de inwoners. Van de respondenten die geen lid zijn van een vereniging zet echter maar 7% zich actief in als mantelzorger. Daarnaast zetten inwoners die actief zijn als vrijwilliger in de gemeente Peel en Maas zich vaker in als mantelzorger (15,3%) dan inwoners die niet actief zijn als vrijwilliger in de gemeente Peel en Maas (6,7%).

3.2 Gevoelens van verbinding

Putnam (1995, 2000) stelt dat mensen eerder participeren en zich inzetten voor hun omgeving, wanneer zij zich hiermee verbonden voelen. Inwoners kunnen zich op verschillende niveaus met hun omgeving verbonden voelen. Hoe verder een betrokkenheidsniveau van de persoon afstaat, hoe groter de kans dat hij/zij zich daarmee minder verbonden zal voelen en er zich dus minder actief voor zal inzetten. Dat is de reden dat in de enquête onderscheid is gemaakt tussen drie niveaus van verbondenheid. Allereerst is gevraagd in hoeverre de inwoners zich verbonden voelen met hun eigen straat. Daarnaast is gevraagd in hoeverre de zij zich verbonden voelen met de kern waarin ze woonachtig zijn. Ten slotte is gevraagd in hoeverre inwoners zich verbonden voelen met de gemeente zelf.

Uit de analyse van de resultaten komt duidelijk naar voren dat de inwoners van de gemeente Peel en Maas zich het sterkst verbonden voelen met hun kern (4,29) en het minst met de gehele gemeente (3,67). De gemiddelde score die wordt gegeven aan de verbondenheid met de straat ligt hier tussenin en bedraagt 3,98. Hierbij kan vermeld worden dat deze rangorde in alle kernen hetzelfde is, met uitzondering van de kern Panningen. In Panningen voelen de respondenten zich respectievelijk het meest verbonden met de kern (4,15), de gehele gemeente (3,93) en dan met de straat (3,90). In tabel 1 is weergegeven in hoeverre respondenten woonachtig in de verschillende kernen zich verbonden voelen met hun straat, kern en gemeente. Opvallend is dat de inwoners woonachtig in de kern Kessel, in vergelijking tot de inwoners woonachtig in de

andere kernen, zich het minst verbonden voelen met zowel hun straat, kern als gemeente. De verschillen zijn echter niet groot.

	Baarlo	Beringe	Egchel	Grashoek	Helden	Kessel	Kessel-Eik	Koningslust	Maasbree	Meijel	Panningen
Ik voel me verbonden met de straat waarin ik woon	4,07	3,94	4,50	3,89	3,84	3,81	4,13	4,21	4,00	4,05	3,90
Ik voel me verbonden met de kern waarin ik woon	4,31	4,29	4,58	4,11	4,00	3,86	4,62	4,32	4,42	4,62	4,15
Ik voel me verbonden met de gemeente Peel en Maas	3,57	3,71	4,00	3,42	3,73	3,35	3,69	3,89	3,66	3,50	3,93

Tabel 1. Gemiddelde scores op de stellingen over de verbondenheid met straat, kern en gemeente per kern (per stelling is de hoogste score groen en de laagste score rood gearceerd)

Wanneer vervolgens wordt gekeken in hoeverre de respondenten onderverdeeld naar de verschillende leeftijdscategorieën zich verbonden voelen met de straat, kern en gemeente, valt op dat respondenten van onder de 20 jaar zich aanzienlijk minder sterk verbonden voelen met hun straat, kern en gemeente dan de respondenten behorend tot de andere leeftijdscategorieën. Respondenten ouder dan 74 jaar daarentegen voelen zich juist aanzienlijk sterker verbonden met hun straat, kern en gemeente dan de andere leeftijdscategorieën. Hoe ouder de respondenten worden, hoe meer ze zich verbonden voelen met zowel hun straat, hun kern als de gemeente.

	15-19	20-34	35-64	65-74	>74
Ik voel me verbonden met de straat waarin ik woon	3,32	3,84	4,16	4,29	4,66
Ik voel me verbonden met de kern waarin ik woon	3,62	4,11	4,42	4,42	4,78
Ik voel me verbonden met de gemeente Peel en Maas	3,18	3,56	3,75	3,82	4,73

Tabel 2. Gemiddelde score op de stellingen verbondenheid met straat, kern en gemeente per leeftijdscategorie (per stelling is de hoogste score groen en de laagste score rood gearceerd)

Uit de onderzoeksresultaten blijkt daarnaast dat inwoners die lid zijn van één (of meer) verenigingen in de gemeente Peel en Maas zich gemiddeld genomen net wat sterker verbonden voelen met hun straat, kern en de gemeente dan de inwoners die geen lid zijn van een vereniging.

Op basis van de theorie van Putnam (1995, 2000) werd al verwacht dat inwoners zich meer verbonden zouden voelen met hun kern dan met de gemeente. Daarom is aan de inwoners ook deze stelling voorgelegd: "Ik zou me eerder actief inzetten voor de kern waarin ik woon, dan voor de gemeente Peel en Maas". De gemiddelde score die hieraan is toegekend, bedraagt 3,7. Dit betekent dat de inwoners het 'gedeeltelijk eens' zijn met deze stelling. Hierbij kan opgemerkt worden dat vooral respondenten in de kernen Panningen (3,06) en Helden (3,20) het met deze stelling het minst eens zijn en respondenten woonachtig in de kern Egchel (4,23) het meest eens (tabel 3). Tussen de verschillende leeftijdscategorieën blijken geen duidelijke verschillen.

	Baarlo	Beringe	Egchel	Grashoek	Helden	Kessel	Kessel-Eik	Koningslust	Maasbree	Meijel	Panningen
Ik zou me eerder actief inzetten voor de kern waarin ik woon dan voor de gemeente Peel en Maas in zijn geheel	3,93	3,69	4,23	4,16	3,20	3,67	4,00	4,00	3,89	4,05	3,06

Tabel 3. Gemiddelde score per kern voor de stelling "Ik zou me eerder actief inzetten voor de kern waarin ik woon dan voor de gemeente Peel en Maas in zijn geheel" (de hoogste score is groen en de laagste score rood gearceerd)

3.3 Tijd, vaardigheden en invitatie

Verba, Schlozman en Brady (1995) hebben onderzoek gedaan naar de vraag waarom mensen (niet) participeren. Zij concluderen dat ook de beschikking over vaardigheden en tijd bepalend is. Op het moment dat de inwoners (in sterke mate) het gevoel hebben over de vaardigheden en tijd te beschikken die nodig zijn om initiatieven van zelfsturing te ontwikkelen en uit te voeren, is het potentieel voor zelfsturing groter. Ook stellen zij dat inwoners zich eerder zullen inzetten voor initiatieven van zelfsturing als zij hiertoe uitgenodigd worden.

Uit het onderzoek komt naar voren dat inwoners weliswaar van mening zijn dat zij over de vaardigheden beschikken die nodig zijn om te participeren (3,75), maar dat zij in mindere mate van mening zijn over de benodigde tijd te beschikken (3,00) en nauwelijks door familie en/of vrienden gevraagd worden om zich actief in te zetten (2,38). In tabel 4 is aangegeven welke gemiddelde scores de respondenten verdeeld over de verschillende kernen aan de stellingen hebben toegekend.

	Baarlo	Beringe	Egchel	Grashoek	Helden	Kessel	Kessel-Eik	Koningslust	Maasbree	Meijel	Panningen
Ik beschik over de vaardigheden die nodig zijn om me actief in te zetten voor de gemeente Peel en Maas	3,70	4,00	3,88	3,42	3,44	3,68	3,46	3,76	3,82	3,92	3,86
Ik heb voldoende tijd om me actief in te zetten voor de gemeente Peel en Maas	2,93	2,69	3,19	3,16	2,89	2,89	2,44	3,00	2,94	3,22	3,21
Ik word door mijn familie en/of vrienden benaderd om me actief in te zetten voor de gemeente Peel en Maas	2,07	2,38	1,92	2,32	2,30	2,26	2,25	2,58	2,53	2,65	2,43

Tabel 4. Gemiddelde scores per kern voor de stellingen over de inzet van vaardigheden, de inzet van tijd en de mate van invitatie (per stelling is de hoogste score groen en de laagste score rood gearceerd)

Uit tabel 4 wordt duidelijk dat in alle kernen de respondenten van mening zijn dat zij niet of nauwelijks door hun familie en/of vrienden benaderd worden om zich actief in te zetten voor de gemeente Peel en Maas en dat de respondenten woonachtig in de gemeente Egchel deze stelling de laagst gemiddelde score toekennen (1,92).

Uit de verdeling van de respondenten over de verschillende leeftijdscategorieën komt allereerst naar voren dat vooral de respondenten behorend tot de leeftijdscategorie 65-74 jaar over voldoende tijd te beschikken om zich actief in te zetten voor de gemeente Peel en Maas (3,39). Respondenten behorend tot de leeftijdscategorieën 15-19 jaar zijn hierover veel minder positief (2,52). Ook blijkt dat zij minder vaak worden gevraagd (2,16) om te participeren dan bijvoorbeeld respondenten behorend tot de leeftijdscategorie 65-74 jaar (2,94). Met betrekking tot de vraag of men beschikt over de vaardigheden die nodig zijn om actief te participeren in de gemeente zijn de respondenten behorend tot de leeftijdscategorie 20-34 jaar het meest positief (4,04). Respondenten behorend tot de leeftijdscategorie >74 jaar zijn hierover een stuk negatiever (3,02).

Uit de vergelijking komt verder naar voren dat de inwoners die lid zijn van een vereniging zich niet significant meer vaardigheden toekennen om zich actief in te zetten dan inwoners die dat niet zijn. Voor de tweede en derde stelling is er wel een significant verschil. Inwoners die lid zijn van een vereniging zijn het meer eens met de stelling dat ze voldoende tijd hebben. Ze geven aan ook vaker door familie en/of vrienden te worden benaderd om zich voor de gemeente in te zetten.

De komende jaren krijgt de gemeente Peel en Maas, net als alle Nederlandse gemeenten, te maken met nieuwe decentralisaties rond zorg en participatie/werk (zie hoofdstuk 2). Deze decentralisaties zorgen ervoor dat de taken en verantwoordelijkheden van de gemeente aanzienlijk toenemen, terwijl het budget hiervoor niet in zijn geheel door het Rijk aan de gemeenten overgeheveld wordt. De gemeenten moeten dus meer taken uitvoeren met minder middelen. In hoeverre kan de samenleving dergelijke taken zelf op zich nemen? In de volgende paragrafen wordt daar nader op ingegaan. Daarnaast wordt ingegaan op de visie van inwoners met betrekking tot een financiële vergoeding voor het opnemen van dergelijke taken.

4.1 De transitie van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) naar de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)

Op het gebied van zorg zijn aan de respondenten verschillende stellingen voorgelegd die betrekking hebben op de zorg voor verschillende leeftijdscategorieën. Uit de gemiddelde scores op deze stellingen komt duidelijk naar voren dat de inwoners bereid zijn om op verschillende vlakken zorg te bieden aan hun buurtgenoten.

<i>Stelling</i>	<i>Gemiddelde score</i>
Het is een taak van de inwoners van mijn kern om ervoor te zorgen dat ouderen hier van hun oude dag kunnen genieten	3,71
Het is een taak van de inwoners van mijn gemeente om ervoor te zorgen dat ouderen hier van hun oude dag kunnen genieten	3,43
Het is een taak van de inwoners van mijn kern om ervoor te zorgen dat kinderen hier veilig kunnen opgroeien	4,07
Ik ben bereid om boodschappen te doen voor mijn bejaarde buurman	4,04
Ik ben bereid om op te passen op de kinderen van mijn zieke buurvrouw	3,90

Tabel 5. De gemiddelde scores op de stellingen met betrekking tot de zorg

Voor de stelling “*Het is een taak van de inwoners van mijn kern om ervoor te zorgen dat ouderen hier van hun oude dag kunnen genieten*” is de gemiddelde score 3,71. Dit betekent dat de inwoners het (gedeeltelijk) eens zijn met deze stelling (64,4% is het eens of geheel eens). Vervolgens is dezelfde stelling, maar dan voor de hele gemeente, aan de respondenten voorgelegd: “*Het is een taak van de inwoners van mijn gemeente om ervoor te zorgen dat ouderen hier van hun oude dag kunnen genieten*”. Op deze stelling hebben de inwoners gemiddeld een 3,43 gescoord (51,2% is het eens of geheel eens). Dat de gemiddelde score en de percentages voor deze stelling lager liggen dan bij de eerste stelling is niet verwonderlijk, aangezien al eerder is gebleken dat de inwoners zich in sterkere mate verbonden voelen met hun eigen kern dan met de gemeente in zijn totaliteit en aangezien inwoners aangeven zich eerder actief in te zullen zetten voor hun eigen kern dan voor de gehele gemeente.

In tabel 6 zijn de scores uiteengezet per kern. Daaruit wordt duidelijk dat er geen sprake is van grote verschillen.

	Baarlo	Beringe	Egchel	Grashoek	Helden	Kessel	Kessel-Eik	Koningslust	Maasbree	Meijel	Panningen
Het is een taak van de inwoners van mijn kern om ervoor te zorgen dat ouderen hier van hun oude dag kunnen genieten	3,73	3,67	3,52	3,81	3,68	3,72	3,31	3,83	3,79	3,89	3,65
Het is een taak van de inwoners van mijn gemeente om ervoor te zorgen dat ouderen hier van hun oude dag kunnen genieten	3,32	3,87	3,39	3,56	3,33	3,37	2,94	3,69	3,49	3,46	3,50
Het is een taak van de inwoners van mijn kern om ervoor te zorgen dat kinderen hier veilig op kunnen groeien	4,22	4,27	4,04	4,00	3,97	4,05	3,94	4,06	4,06	4,28	3,97
Ik ben bereid om boodschappen te doen voor mijn bejaarde buurman	4,14	4,13	3,83	4,31	3,94	4,15	3,62	4,06	4,09	4,03	3,95
Ik ben bereid om op te passen op de kinderen van mijn zieke buurvrouw	4,08	3,73	3,87	4,19	3,87	4,10	3,75	3,97	3,97	3,66	3,84

Tabel 6. De gemiddelde scores per kern voor de stellingen met betrekking tot de zorg (per stelling is de hoogste score groen gearceerd en de laagste score rood gearceerd)

Een dergelijke analyse is ook uitgevoerd met betrekking tot de gemiddelde scores van de respondenten onderverdeeld in verschillende leeftijdscategorieën (tabel 7).

	15-19	20-34	35-64	65-74	>74
Het is een taak van de inwoners van mijn kern om ervoor te zorgen dat ouderen hier van hun oude dag kunnen genieten	3,36	3,69	3,63	4,23	4,55
Het is een taak van de inwoners van mijn gemeente om ervoor te zorgen dat ouderen hier van hun oude dag kunnen genieten	3,14	3,11	3,41	3,94	5,00
Het is een taak van de inwoners van mijn kern om ervoor te zorgen dat kinderen hier veilig kunnen opgroeien	4,00	4,13	3,98	4,47	4,83
Ik ben bereid om boodschappen te doen voor mijn bejaarde buurman	3,49	3,80	4,14	4,35	4,00
Ik ben bereid om op te passen op de kinderen van mijn zieke buurvrouw	3,67	3,86	3,97	3,97	2,68

Tabel 7. De gemiddelde scores met betrekking tot de zorg per leeftijdscategorie (per stelling is de hoogste score groen en de laagste score rood gearceerd)

Uit tabel 7 blijkt dat voor de eerste vier stellingen een hogere gemiddelde score wordt gegeven door de oudere respondenten. Met betrekking tot de zorg voor ouderen is dit niet verwonderlijk, aangezien oudere respondenten in de nabije toekomst waarschijnlijk sneller dergelijke vormen van hulp nodig zullen hebben. Op de laatste twee stellingen scoren respondenten behorend tot de leeftijdscategorie >74 jaar aanzienlijk lager dan de respondenten behorend tot de andere leeftijdscategorieën. Een reden hiervoor kan zijn gelegen in het feit dat zij zich niet meer vitaal genoeg voelen om dergelijke verantwoordelijkheden op zich te nemen. Inwoners die lid zijn van één (of meer) verenigingen kennen over het algemeen hogere gemiddelde scores toe aan de stellingen dan inwoners die geen lid zijn van een vereniging. Die verschillen zijn echter niet groot.

Ten slotte is aan de inwoners een open vraag voorgelegd over de relatie tussen zelfsturing en de zorg, namelijk de vraag op wie zij vinden dat ze als eerste moeten kunnen rekenen op het moment dat ze hulpbehoevend zijn. Omdat het een open vraag betrof, hadden de inwoners de mogelijkheid om meerdere antwoorden op deze vraag te geven. Al deze antwoorden zijn opgenomen in tabel 8. Hierbij dient opgemerkt te worden dat het aantal antwoorden in onderstaande tabel niet overeenkomt met het aantal respondenten dat de enquête heeft ingevuld. Dit is vanwege het feit dat er respondenten zijn die op deze vraag meer antwoorden hebben gegeven en vanwege het feit dat er respondenten zijn die deze vraag niet beantwoord hebben. Deze laatste groep is relatief groot, namelijk 107 respondenten. Daarnaast hebben 48 respondenten een onduidelijk antwoord gegeven. Met onduidelijk antwoord wordt bijvoorbeeld bedoeld: “eerlijke behandeling”, “adviesing inzake de vraag om hulp”, “snelle en adequate hulp”, “goede verzorging”, “dat ik niet vereenzaam” et cetera. In de tabel zijn de respondenten die de vraag niet hebben ingevuld en de respondenten die een onduidelijk antwoord hebben gegeven op deze vraag samengevoegd.

	Aantal	Percentage
Familie, vrienden en/of buurtbewoners	159	35,1%
Zorginstellingen	69	15,3%
Overheid	69	15,3%
Geen of onduidelijk antwoord	155	34,3%
Totaal	452	100%

Tabel 8. De antwoorden op de vraag op wie inwoners vinden dat ze als eerste moeten rekenen op het moment dat ze hulpbehoevend zijn

Veel respondenten vinden dat ze, wanneer ze hulpbehoevend zijn, als eerste terug moeten kunnen vallen op hun naaste omgeving: familie, vrienden en/of buurtbewoners. Dit impliceert niet direct dat zij zelf bepaalde taken willen overnemen, bijvoorbeeld hulp bij het huishouden, maar hieruit is wel een positieve houding op te maken.

4.2 De Participatiewet

Over het onderwerp participatie zijn verschillende stellingen voorgelegd die betrekking hebben op de participatie van inwoners in verschillende domeinen van het maatschappelijk leven. Het gaat dan respectievelijk om de zorg voor rolstoelen voor minder validen, de positie van gehandicapten en minder validen in de samenleving en de noodzaak van ‘beschutte werkplekken’ verzorgd door plaatselijke bedrijven. De gemiddelde scores die de inwoners op deze stellingen hebben gegeven, zijn in tabel 9 weergegeven.

Stelling	Gemiddelde score
Ook mensen met een lichamelijke of een geestelijke beperking maken actief deel uit van de samenleving	4,31
De buurtverenigingen moeten zelf rolstoelen aanschaffen die vrij te gebruiken zijn door hulpbehoevendenden	1,76
De gemeente moet een uitgiftepunt voor rolstoelen faciliteren	3,71
Inwoners van de gemeente Peel en Maas kunnen andere inwoners beter bij de maatschappij betrekken dan de gemeente	3,58
Bedrijven in de gemeente Peel en Maas moeten voorzien in ‘beschutte’ werkplekken	3,68

Tabel 9. De gemiddelde scores op de stellingen met betrekking tot participatie

Uit de gemiddelde scores op de stellingen komt duidelijk naar voren dat de inwoners uit de gemeente Peel en Maas van mening zijn dat hun mede-inwoners op vele vlakken betrokken moeten worden bij de samenleving. Ook geven zij aan dat zij van mening zijn dat mensen met een lichamelijke of een geestelijke beperking actief deel uit maken van de samenleving. De gemiddelde score die aan deze stelling wordt toegekend, bedraagt immers 4,31. Dat betekent dat de inwoners het eens tot geheel eens zijn met deze stelling. Het faciliteren van rolstoeluitgiftepunten wordt daarentegen over het algemeen niet gezien als een taak voor de buurtvereniging. Dit is opmerkelijk, omdat dit idee door de inwoners zelf werd geopperd tijdens de bijeenkomst met de wethouder in het voorjaar van 2013 (eigen observatie). Onder de aanwezigen bleek toen ook veel draagvlak voor dit idee te bestaan. In de samenleving zelf wordt hierover dus anders gedacht. Een gemiddelde score van 1,76 betekent immers dat een overgroot deel van de inwoners het (geheel) oneens is met deze stelling. Dit blijkt ook uit de nadere analyse van de antwoorden op deze stelling. Dan blijkt dat slechts 3,3% van de inwoners het eens is met deze stelling, dat 18,6% het eens noch oneens is met deze stelling en dat een meerderheid van 78,1% het oneens is met deze stelling.

Op de stelling *“De gemeente moet een uitgiftepunt voor rolstoelen faciliteren”* wordt door de inwoners beduidend positiever geantwoord, namelijk met een gemiddelde score van 3,71. Dit betekent dat de inwoners het (gedeeltelijk) eens zijn met deze stelling. Een verdeling van de antwoorden laat zien dat 59,8% van de inwoners het eens is met deze stelling, dat 31% het eens noch oneens is met deze stelling en dat een minderheid van 9,2% het oneens is met deze stelling. In combinatie met de antwoorden die gegeven zijn op de stelling *“Buurtverenigingen moeten zelf rolstoelen aanschaffen die vrij te gebruiken zijn door hulpbehoevenden”* kan geconcludeerd worden dat de inwoners dit dus niet zien als een taak van de buurtverenigingen, maar als een taak van de gemeente.

Om een specifiek beeld te schetsen, zijn de antwoorden uitgesplitst per kern en per leeftijdscategorie. Uit tabel 10 blijkt dat de gemiddelde scores per kern niet veel van elkaar verschillen. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat de respondenten woonachtig in de kern Kessel-Eik aan drie van de vijf stellingen de laagst gemiddelde score toekennen. In het algemeen kan op basis van tabel 10 geconcludeerd worden dat de inwoners woonachtig in de verschillende kernen positief staan ten opzichte van initiatieven van zelfsturing op het gebied van (de) participatie(wet). De gemiddelde scores liggen over het algemeen in alle kernen (met uitzondering van de kern Kessel-Eik) immers rond de 3,5 à 4 of zelfs wat hoger.

	Baarlo	Beringe	Egchel	Grashoek	Helden	Kessel	Kessel-Eik	Koningslust	Maasbree	Meijel	Panningen
Ook mensen met een lichamelijke of een geestelijke beperking maken actief deel uit van de samenleving	4,43	4,20	4,18	4,13	4,21	4,47	3,87	4,06	4,31	4,32	4,47
De buurtverenigingen moeten zelf rolstoelen aanschaffen die vrij te gebruiken zijn door hulpbehoevenden	1,74	1,50	1,68	2,00	1,91	1,83	1,75	2,13	1,66	1,69	1,79
De gemeente moet een uitgiftepunt voor rolstoelen faciliteren	4,03	3,87	3,57	3,44	3,64	3,72	3,25	3,36	3,79	3,78	3,47
Inwoners in de gemeente Peel en Maas kunnen andere inwoners beter bij de maatschappij betrekken dan de gemeente	3,78	3,73	3,52	3,64	3,35	3,65	3,60	3,88	3,38	3,70	3,47
Bedrijven in de gemeente Peel en Maas moeten voorzien in 'beschutte' werkplekken	3,89	3,29	3,65	4,07	3,88	4,00	2,79	3,65	3,73	3,57	3,60

Tabel 10. De gemiddelde scores per kern voor de stellingen met betrekking tot de Participatiewet (per stelling is de hoogste score groen en de laagste score rood gearceerd)

Een dergelijke analyse is ook uitgevoerd met betrekking tot de gemiddelde scores die gegeven zijn door de respondenten onderverdeeld naar de verschillende leeftijdscategorieën.

	15-19	20-34	35-64	65-74	>74
Ook mensen met een lichamelijke of een geestelijke beperking maken actief deel uit van de samenleving	3,07	4,10	4,36	4,52	4,64
De buurtverenigingen moeten zelf rolstoelen aanschaffen die vrij te gebruiken zijn door hulpbehoevenden	2,15	1,74	1,73	1,53	1,89
De gemeente moet een uitgiftepunt voor rolstoelen faciliteren	3,31	3,69	3,76	3,96	4,25
Inwoners van de gemeente Peel en Maas kunnen andere inwoners beter bij de maatschappij betrekken dan de gemeente	3,48	3,67	3,57	3,51	4,45
Bedrijven in de gemeente Peel en Maas moeten voorzien in 'beschutte' werkplekken	3,32	3,60	3,69	4,04	4,27

Tabel 11. De gemiddelde scores op de stellingen met betrekking tot de Participatiewet per leeftijdscategorie (per stelling is de hoogste score groen en de laagste score rood gearceerd)

Allereerst dient opgemerkt te worden dat de gemiddelde scores van de leeftijdscategorie 15-19 jaar vaak het laagst zijn. Respondenten behorend tot die leeftijdscategorie geven namelijk op alle stellingen, met de uitzondering van de stelling "De buurtverenigingen moeten zelf rolstoelen aanschaffen die vrij te gebruiken zijn door hulpbehoevenden" de laagst gemiddelde score. Op de stelling "Ook mensen met een lichamelijke of geestelijke beperking maken actief deel uit van de samenleving" wordt zeer positief gereageerd door respondenten behorend tot alle leeftijdscategorieën. Hierbij dient opgemerkt te worden dat voor deze stelling geldt dat hoe ouder de respondenten zijn, hoe hoger de gemiddelde score is. Door respondenten behorend tot de

leeftijdscategorie 65-74 jaar wordt daarnaast in vergelijking tot de andere respondenten erg positief gereageerd op de stelling *“Bedrijven in de gemeente Peel en Maas moeten voorzien in beschutte werkplekken”*. Tussen de inwoners die wel en de inwoners die geen lid zijn van een vereniging komen geen duidelijke verschillen naar voren.

4.3 Jeugdzorg

De laatste decentralisatie waarmee de gemeente te maken krijgt, is die van de Jeugdzorg. In de vragen over zorg is al gevraagd of inwoners van de gemeente Peel en Maas bereid zijn om op te passen op de kinderen van de zieke buurvrouw. In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de vraag of inwoners van de gemeente Peel en Maas vinden dat zij taken op het gebied van Jeugdzorg al dan niet op zich moeten nemen. Omdat het lastig was hiervoor goede stellingen te vinden, is op schoolverzuim gefocust. De stellingen hebben betrekking op de rol van de inwoners zelf en de rol van de overheid. Op de stelling *“Als ik een vermoeden heb van schoolverzuim meld ik dit bij de ouders van de desbetreffende scholier”* wordt door de inwoners een gemiddelde score van 2,48 gegeven. Dit betekent dat zij het over het algemeen oneens zijn met deze stelling. Het melden van schoolverzuim wordt dus niet gezien als een taak die opgepakt kan worden door de inwoners zelf. Op de stelling *“Het is een taak van de gemeente om actief te controleren op schoolverzuim”* wordt vervolgens een gemiddelde score van 2,91 toegekend. Dit betekent dat de inwoners het ook niet echt een taak van de overheid vinden om actief te controleren op schoolverzuim. Uit de terugkoppeling van de resultaten aan een aantal respondenten (zie pagina 3) bleek dat veel inwoners dit vooral een taak van scholen vinden.

Uit de uitsplitsing per kern blijkt dat de respondenten woonachtig in de kern Koningslust aan de eerste stelling *“Als ik een vermoeden heb van schoolverzuim meld ik dit bij de ouders van de desbetreffende scholier”* een gemiddelde score van 2,13 geven, terwijl de respondenten in Panningen en Kessel deze stelling een gemiddelde score van 2,71 geven. Op de tweede stelling *“Het is een taak van de gemeente om actief te controleren op schoolverzuim”* wordt door de respondenten woonachtig in de verschillende kernen nog verdeelder gereageerd. Respondenten woonachtig in de kern Egchel geven deze stelling een gemiddelde score van 2,55, terwijl respondenten in de kern Grashoek deze stelling een gemiddelde score van 3,19 geven.

	Baarlo	Beringe	Egchel	Grashoek	Helden	Kessel	Kessel-Eik	Koningslust	Maasbree	Meijel	Panningen
Als ik een vermoeden heb van schoolverzuim meld ik dat bij de ouders van de desbetreffende scholier	2,14	2,57	2,21	2,50	2,42	2,71	2,50	2,13	2,66	2,41	2,71
Het is een taak van de gemeente om actief te controleren op schoolverzuim	2,97	3,20	2,55	3,19	2,88	3,11	2,67	3,07	2,91	2,76	2,89

Tabel 12. De gemiddelde scores per kern van de stellingen over de Jeugdzorg (per stelling is de hoogste score groen en de laagste score rood gearceerd)

Uit de nadere analyse van de verschillende leeftijdscategorieën komt duidelijk naar voren dat respondenten behorend tot de leeftijdscategorie 15-19 jaar een vermoeden van schoolverzuim in veel mindere mate melden bij de ouders van de desbetreffende scholier. Dit is niet opmerkelijk, aangezien een het overgrote deel van deze respondenten zelf nog naar school gaat en dan dus het vermoeden van schoolverzuim van medescholieren zou moeten melden. Daarnaast vallen met betrekking tot de respondenten behorend tot de leeftijdscategorie > 74 jaar twee dingen op. Allereerst geven zij aan schoolverzuim aanzienlijk vaker te melden bij de ouders. Daarnaast kennen deze respondenten aan de eerste stelling *“Als ik een vermoeden van schoolverzuim heb meld ik dit bij de ouders van de desbetreffende scholier”* als enige leeftijdscategorie een hogere

score toe dan de tweede stelling “*Het is een taak van de gemeente om actief te controleren op schoolverzuim*”.

	15-19	20-34	35-64	65-74	>74
Als ik een vermoeden heb van schoolverzuim meld ik dit bij de ouders van de desbetreffende scholier	1,84	2,16	2,64	2,80	4,00
Het is een taak van de gemeente om actief te controleren op schoolverzuim	2,97	3,08	2,84	3,01	3,22

Tabel 13. De gemiddelde scores van de stellingen over de Jeugdzorg per leeftijdscategorie (per stelling is de hoogste score groen en de laagste score rood gearceerd)

Tussen de inwoners die wel en de inwoners die geen lid zijn van een vereniging komen geen overduidelijke verschillen naar voren. Wel blijkt dat respondenten die lid zijn van een vereniging vermoedens van schoolverzuim iets vaker melden bij de ouders dan de respondenten die geen lid zijn van een vereniging.

4.4 De rol van de gemeente

Tonkens (2008, 2010) merkt op dat het voor zelfsturing ook belangrijk is dat gemeenten inwoners de ruimte geven om zelf initiatieven te ontwikkelen en uit te voeren. Dat is de reden dat in deze paragraaf wordt ingegaan op de vraag of de gemeente zich momenteel volgens de inwoners op de juiste manier opstelt wanneer dergelijke initiatieven van zelfsturing vanuit de samenleving ontstaan. Ter beantwoording van deze vraag zijn in de enquête drie stellingen voorgelegd waarin de rol van de gemeente centraal staat. Achtereenvolgens gaat het om: “*De gemeente Peel en Maas weet wat er onder haar inwoners leeft*”, “*In de gemeente Peel en Maas krijgen inwoners de kans om zelf problemen aan te pakken*” en “*Als inwoners met initiatieven komen, worden deze te snel overgenomen door de gemeente*”. In tabel 14 is per stelling de gemiddelde score aangegeven.

Stelling	Gemiddelde score
De gemeente Peel en Maas weet wat er onder haar inwoners leeft	3,00
In de gemeente Peel en Maas krijgen inwoners de kans om zelf problemen aan te pakken	3,42
Als inwoners met initiatieven komen, worden deze te snel overgenomen door de gemeente	2,70

Tabel 14. Gemiddelde scores op de stellingen over de houding van de gemeente Peel en Maas ten opzichte van initiatieven van zelfsturing

Uit tabel 14 blijkt dat de inwoners niet zeer positief, maar zeker ook zeker niet zeer negatief zijn over de houding van de gemeente Peel en Maas op het moment dat inwoners zelf initiatieven willen ontwikkelen en uitvoeren. De gemiddelde scores liggen rond de 3. De stelling “*In de gemeente Peel en Maas krijgen inwoners de kans om zelf problemen aan te pakken*” krijgt van de inwoners een gemiddelde score van 3,42 dit betekent dat zij het gedeeltelijk eens zijn met deze stelling.

Wanneer gekeken wordt naar de verschillende kernen blijkt dat bij de eerste twee stellingen geen duidelijke verschillen waarneembaar zijn. Wel is op de tweede stelling verschillend geantwoord. De respondenten woonachtig in de kern Grashoek geven deze stelling de laagst gemiddelde score, 3,06. De respondenten woonachtig in de kern Koningslust daarentegen geven deze stelling de hoogst gemiddelde score, 3,95. Daarnaast valt het op dat de inwoners woonachtig in de kern Kessel-Eik een beduidend lagere gemiddelde score op de laatste stelling “*Als inwoners*

met initiatieven komen worden deze te snel overgenomen door de gemeente” geven dan de inwoners woonachtig in de andere kernen.

	Baarlo	Beringe	Egchel	Grashoek	Helden	Kessel	Kessel-Eik	Koningslust	Maasbree	Meijel	Panningen
De gemeente Peel en Maas weet wat er onder haar inwoners leeft	3,06	3,17	2,83	3,00	3,09	3,00	2,92	3,00	3,03	2,91	2,95
In de gemeente Peel en Maas krijgen inwoners de kans om zelf problemen aan te pakken	3,48	3,64	3,33	3,06	3,23	3,56	3,21	3,95	3,59	3,48	3,25
Als inwoners met initiatieven komen, worden deze te snel overgenomen door de gemeente	2,71	3,00	2,65	2,78	3,00	2,69	2,40	3,08	2,58	2,65	2,52

Tabel 15. Gemiddelde scores per kern op de stellingen over de houding van de gemeente Peel en Maas ten opzichte van initiatieven van zelfsturing (per stelling is de hoogste score groen en de laagste score rood gearceerd)

Naast de onderverdeling per kern is ook een onderverdeling per leeftijdscategorie gemaakt. Uit die analyse blijkt dat er, met uitzondering van de eerste stelling, geen duidelijke verschillen bestaan. De hoge gemiddelde score die door respondenten ouder dan 74 jaar is toegekend aan de stelling “De gemeente Peel en Maas weet wat er onder haar inwoners leeft” vormt hierop een uitzondering. Respondenten behorend tot de leeftijdscategorie > 74 jaar vinden meer dan de andere leeftijdscategorieën dat de gemeente Peel en Maas weet wat er onder haar inwoners leeft.

	15-19	20-34	35-64	65-74	>74
De gemeente Peel en Maas weet wat er onder haar inwoners leeft	2,92	2,92	3,06	2,85	4,24
In de gemeente Peel en Maas krijgen inwoners de kans om problemen zelf aan te pakken	3,28	3,50	3,44	3,34	3,59
Als inwoners met initiatieven komen, worden deze te snel overgenomen door de gemeente	2,83	2,62	2,66	2,80	2,76

Tabel 16. Gemiddelde scores per leeftijdscategorie op de stellingen over de houding van de gemeente Peel en Maas ten opzichte van initiatieven van zelfsturing (per stelling is de hoogste score groen en de laagste score rood gearceerd)

Ook voor de antwoorden die zijn gegeven op deze stellingen is een onderverdeling gemaakt tussen inwoners die lid zijn van één (of meer) verenigingen en inwoners die dit niet zijn. Hieruit blijkt dat respondenten die lid zijn van een vereniging net wat eerder het gevoel hebben dat de gemeente Peel en Maas weet wat er onder haar inwoners leeft, dat zij de kans krijgen om zelf problemen aan te pakken en dat de gemeente initiatieven van zelfsturing niet te snel overneemt dan de respondenten die geen lid zijn van een vereniging. Het gaat echter om kleine verschillen.

Ten slotte is het interessant om te weten of inwoners die bekend zijn met het concept zelfsturing positiever zijn over de rol van de gemeente dan inwoners die niet bekend zijn met dit concept. Dat blijkt zo te zijn. Inwoners die bekend zijn met het concept zelfsturing zijn iets sterker van mening dat de gemeente weet wat er onder haar inwoners leeft (3,11 ten opzichte van 2,87) en dat de inwoners de kans krijgen om problemen zelf aan te pakken (3,63 ten opzichte van 3,14). Bij de derde stelling is er nauwelijks verschil.

4.5 De efficiëntie van zelfsturing

In de enquête zijn ook vragen gesteld over de mate waarin inwoners het gevoel hebben dat zij maatschappelijke problemen goedkoper op kunnen lossen dan de overheid en de mate waarin zij voor dergelijke activiteiten een financiële vergoeding van de overheid verwachten. De stelling *“Zelf kunnen inwoners problemen in de gemeente Peel en Maas goedkoper oplossen dan de overheid”* krijgt een gemiddelde score van 3,88. Uit nadere analyse komt naar voren dat 68,6% van de inwoners van mening is dat inwoners problemen in de gemeente Peel en Maas zelf goedkoper op kunnen lossen dan de overheid; 8,4% van de inwoners is het hiermee oneens en 23,1% van de inwoners is neutraal.

Op de vraag of taken op het gebied van zorg voor naaste familieleden ook uitgevoerd worden op het moment dat hier geen financiële vergoeding tegenover staat, antwoorden de inwoners van de gemeente Peel en Maas overtuigend. De gemiddelde score voor de stelling *“Als ik geen financiële vergoeding zou krijgen, zou ik evengoed het huis poetsen van mijn (groot)ouders”* bedraagt 4,18. Een nadere analyse per kern laat zien dat er geen grote verschillen zijn. Wel valt op dat respondenten woonachtig in de kern Grashoek een lagere (maar nog steeds positieve) gemiddelde score aan deze stelling toekennen dan respondenten uit de andere kernen.

	Baarlo	Beringe	Egchel	Grashoek	Helden	Kessel	Kessel-Eik	Koningslust	Maasbree	Meijel	Panningen
Als ik geen financiële vergoeding zou krijgen, zou ik evengoed het huis poetsen van mijn (groot)ouders	4,12	4,31	4,09	3,81	4,11	4,40	4,00	4,24	4,24	4,24	4,20

Tabel 17. De gemiddelde scores per kern op de stelling *“Als ik geen financiële vergoeding zou krijgen zou ik evengoed het huis poetsen van mijn (groot)ouders”* (de hoogste score is groen en de laagste score rood gearceerd)

Ook de onderverdeling van respondenten naar leeftijdscategorieën laat geen grote verschillen zien.

	15-19	20-34	35-64	65-74	>74
Als ik geen financiële vergoeding zou krijgen zou ik evengoed het huis poetsen van mijn (groot)ouders	4,04	4,18	4,21	4,21	3,95

Tabel 18. De gemiddelde scores per leeftijdscategorie op de stelling *“Als ik geen financiële vergoeding zou krijgen zou ik evengoed het huis poetsen van mijn (groot)ouders”* (de hoogste score is groen en de laagste score rood gearceerd)

Daarnaast komt uit nadere analyse naar voren dat er geen sprake is van een duidelijk verschil tussen de gemiddelde scores van inwoners die lid zijn van één (of meer) vereniging(en) en inwoners die dit niet zijn en tussen de gemiddelde scores van inwoners die bekend zijn met het concept zelfsturing en inwoners die dat niet zijn.

Ten slotte is aan de inwoners van de gemeente Peel en Maas de vraag voorgelegd of zij vinden dat zij van de gemeente een financiële vergoeding moeten krijgen op het moment dat zij zich actief inzetten ter bevordering van de leefbaarheid en wanneer zij zorg verlenen in de gemeente. De gemiddelde score op de stelling *“Wanneer de gemeente taken op het gebied van zorg en leefbaarheid over laat aan haar inwoners, moet hier een financiële vergoeding tegenover staan”* bedraagt 3,59. Dit betekent dat de inwoners het gedeeltelijk eens zijn met deze stelling. 56,9% is het eens of geheel eens, 18% is het oneens of geheel oneens en 25,1% is neutraal. Het grootste deel van de inwoners is dus van mening dat zij een financiële vergoeding moet krijgen op het moment dat zij taken op het gebied van zorg en leefbaarheid voor de overheid uit moet voeren.

Uit de onderverdeling naar kernen komt naar voren dat er geen sprake is van een duidelijk verschil in antwoorden gegeven door de respondenten wonend in de verschillende kernen.

	Baarlo	Beringe	Egchel	Grashoek	Helden	Kessel	Kessel-Eik	Koningslust	Maasbree	Meijel	Panningen
Wanneer de gemeente taken op het gebied van zorg en leefbaarheid over laat aan haar inwoners, moet hier een financiële vergoeding tegenover staan	3,61	3,47	3,92	3,58	3,44	3,65	3,80	3,72	3,64	3,64	3,51

Tabel 19. De gemiddelde scores per kern op de stelling "Wanneer de gemeente taken op het gebied van zorg en leefbaarheid over laat aan haar inwoners, moet hier een financiële vergoeding tegenover staan" (de hoogste score is groen en de laagste score rood gearceerd)

Uit de onderverdeling van respondenten per leeftijdscategorie komt naar voren dat er geen sprake is van een grote verschillen. Wel blijkt dat respondenten behorend tot de leeftijdscategorie >74 jaar een hogere gemiddelde score aan deze stelling toekennen dan de andere respondenten.

	15-19	20-34	35-64	65-74	>74
wanneer de gemeente taken op het gebied van zorg en leefbaarheid over laat aan haar inwoners, moet hier een financiële vergoeding tegenover staan	3,42	3,55	3,65	3,50	4,07

Tabel 20. De gemiddelde scores per leeftijdscategorie op de stelling "Wanneer de gemeente taken op het gebied van zorg en leefbaarheid over laat aan haar inwoners, moet hier een financiële vergoeding tegenover staan" (hoogste score is groen en de laagste score rood gearceerd)

Tussen de respondenten die wel en de respondenten die geen lid zijn van een vereniging blijken over het algemeen geen grote verschillen. Datzelfde geldt voor de gemiddelde scores van inwoners die bekend zijn met het concept zelfsturing en zij die dat niet zijn.

4 Dorpsoverleg en professionals over zelfsturing

1 Inleiding

Naast de enquête onder inwoners zijn 19 bestuurders van dorpsoverleggen en professionals namens zorg- en welzijnsorganisaties over zelfsturing bevestigd. Deze laatste groep vanwege de relatie met de drie decentralisaties. In paragraaf 2 gaat het over de bekendheid en opvattingen over zelfsturing. In paragraaf 3 gaat het over de rol van de gemeente en in paragraaf 4 staat de relatie met de drie decentralisaties centraal.

Methodiek

De data voor dit deel van het onderzoek is verkregen door middel van interviews. Alle dorpsoverleggen van de gemeente Peel en Maas zijn aangeschreven en met vertegenwoordigers van bijna alle dorpsoverleggen is gesproken. Daarnaast zijn er verschillende zorg- en welzijnsinstellingen benaderd. De besproken thema's sluiten aan op de enquête en zullen ook op die manier gepresenteerd worden. In de bijlage van dit rapport is er een overzicht opgenomen van alle geïnterviewde personen en de organisaties waarvoor ze werk verrichten.

2 Bekendheid met het concept zelfsturing

De respondenten zijn vrijwel allemaal goed bekend met zelfsturing. Veel van hen vatten zelfsturing op als 'dingen zelf doen'. Hierbij denken zij aan projecten die inwoners zelf opzetten en waarvoor ze ondersteuning van de gemeente wensen. Veel inwoners zijn zich wellicht niet altijd bewust dat ze op die manier met zelfsturing bezig zijn. Zoals een van de respondenten aangeeft: *"Ik denk niet dat iedereen zich daar zo van bewust is, maar iedereen maakt er wel kennis mee. In vergelijking met tien jaar geleden is er al veel verbeterd. Iedereen is er op zijn eigen manier mee bezig"*. Deze 'eigen manier' komt terug bij veel respondenten. Vooral uit de interviews met de dorpsoverleggen blijkt dat veel inwoners en veel kernen een eigen variant kennen. *"Het leuke ervan is dat iedere kern dit anders oppakt. Onze aanpak is anders dan de aanpak van Grashoek en Grashoek doet het weer anders dan Maasbree. Andere mensen betekenen andere ideeën"*.

Zelfsturing hangt volgens de respondenten grotendeels samen met wat iemand kan en waar zijn of haar sterke en zwakke punten liggen. De sterke punten kunnen benut worden en met behulp van zelfsturing kunnen de zwakke punten ondersteund worden. *"Zelfsturing is voor mij ondersteunen en meebewegen met de burger ... Wat kan de burger zelf? Welke verantwoordelijkheid kan men zelf nemen en dat dan ook laten doen. Daar waar die het niet kan: ondersteunen. Zelfsturing is niet 'zoek het maar uit'."*

Vooral de zorg- en welzijnsinstellingen in Peel en Maas onderschrijven de kracht van de inwoners als deel van zelfsturing. Veel dorpsoverleggen zien het vooral als 'samen iets bereiken'. Zij benaderen de kracht van de inwoner als 'samen de schouders eronder zetten' en samen met de gemeenschap een doel bereiken. Daarnaast wordt erkend dat er niet één model van zelfsturing is en het voor verschillende kernen anders ingevuld kan en moet worden. Vooral de grootte van de kernen speelt daarbij een rol. Panningen wordt genoemd als een kern waar zelfsturing maar moeilijk van de grond komt. *"Het kan niet zo zijn dat per dorp alles zelf geregeld wordt, dat is voor mij een utopie. Ik denk wel dat er gevallen zijn waarin ieder dorp anders is en uniek is en daar moet er echt zelfsturing op maat geleverd worden"*.

Zelfsturing is van inwoners

Uit de interviews blijkt dat de gemeente aandacht moet besteden welke boodschap zij over zelfsturing op welke manier aan inwoners overbrengt. Inwoners zijn niet bang om hun handen uit de mouwen te steken, maar houden er niet van als ze taken opgelegd krijgen. Zelfsturing moet geen instrument van de overheid worden om bijvoorbeeld meer bezuinigingen mogelijk te maken. Als inwoners het idee krijgen dat de gemeente hen oproept tot vrijwilligerswerk, omdat de gemeente daardoor haar bezuinigingen kan realiseren, zal dat een averechts effect hebben. Dat heeft ook met betrokkenheid te maken. Wanneer mensen zich niet betrokken voelen bij een project zullen zij zich er niet voor inzetten. Dat geldt zowel voor grote als kleine projecten. *“Een aantal keren heeft de gemeente gezegd: Jullie hebben weer recht op een dorpsvisie. Maar daar zijn we niet op in gegaan, we hadden al genoeg vergaderd en de mensen blijven niet komen”*. Deze geluiden klinken niet alleen vanuit de dorpsoverleggen. Ook de zorg- en welzijnsinstellingen zijn zich ervan bewust dat zelfsturing vanuit de wensen en behoeften van de inwoner moet komen. De gemeente dient te luisteren naar de inwoners wanneer ze een project wil starten. Is er wel behoefte aan? Is er draagvlak onder de bewoners van de desbetreffende kern? Hierin is volgens de respondenten door de gemeente nog wel verbetering mogelijk.

De kunst van het loslaten

Veel respondenten zien overigens dat de gemeente veel werk verzet rondom zelfsturing en er actief mee bezig is. *“Het is lastig om steeds opnieuw het gesprek aan te gaan. Ik zie dat de gemeente dit heel goed doet, ze blijft proberen het gesprek aan te gaan. Ze zoeken naar mogelijkheden en succesjes van zelfsturing en doen er veel aan om die te versterken waar mogelijk. Het is echt een soort actie leer proces”*. Die inzet wil echter niet zeggen dat er ook een eenduidige definitie vanuit het gemeentehuis komt. *“Zelfsturing kan men al op meerdere manieren interpreteren. Binnen het gemeentehuis leven al twee sporen over hoe men over zelfsturing denkt. Als je dat gaat vertalen naar het dorp toe dan komt er ook wel heel veel ruis op de lijn. Dus wat er over blijft van zelfsturing kan echt overal verschillend zijn”*. De respondenten wensen hierover een eenduidigere lijn vanuit de gemeente, maar wel, zoals gezegd, met ruimte voor maatwerk in de verschillende kernen.

Belangrijker nog dan de opvattingen over zelfsturing is hoe de gemeente met initiatieven van inwoners omgaat. In de praktijk ervaren veel respondenten dat het ambtelijk apparaat en het college moeite hebben met het loslaten van taken. *“Ik verbaas mij erover en ik maak mij zorgen over het gat tussen theorie en praktijk; dat wordt steeds groter. Daar maak ik mij zorgen over. Daar bedoel ik mee: het kunnen loslaten van de macht centraal, is veel moeilijker en kan de doodsteek zijn voor zelfsturing”*. Ondanks deze bedenkingen zijn veel respondenten positief over de toekomst. Zeker zolang de communicatie en het loslaten van taken met de gemeente bespreekbaar blijft en op die manier verbeterd kan worden. Dergelijk overleg kan de kennis en het begrip over en weer vergroten. Situaties als de volgende kunnen dan zoveel mogelijk worden voorkomen: *“Je wordt gevraagd om een plan van eisen te maken en je krijgt daarvoor een week de tijd. Dat moet worden opgesteld door vrijwilligers die dat in de avonden doen. Vervolgens ligt het terug bij de gemeente en dan blijft het een aantal weken liggen, terwijl zij dat onder werktijd doen ... Wij voelen ons niet meer serieus genomen als iets zo lang op zich laat wachten. Je bent bang dat het ergens in een lade terecht is gekomen”*.

Vier de successen

Successen die toegeschreven kunnen worden aan (de formule van) zelfsturing zouden volgens enkele respondenten beter geëtaleerd mogen worden. Successen boeken en successen vieren

zorgt voor een grotere bekendheid onder de bevolking en kan bijdragen aan een beter en gevarieerder beeld van wat zelfsturing is en wat je met zelfsturing kunt. Momenteel hebben veel mensen geen eenduidig beeld bij wat er mogelijk is met zelfsturing. Dit komt mede door het, in hun ogen, ontbreken van grote successen. De grote projecten hebben vanuit het oogpunt van deze respondenten nog geen zichtbare verschillen opgeleverd.

4 Zelfsturing en de drie decentralisaties

Kan zelfsturing hulp bieden bij de uitvoering van de extra taken die de gemeente door de decentralisaties opgedragen krijgt? Allereerst zal in deze paragraaf ingegaan worden op wat de zorg- en welzijnsinstellingen en de dorpsoverleggen hiervan vinden en vervolgens wat inwoners zelf kunnen en willen.

Decentralisaties en de zorg- en welzijnsinstellingen

De respondenten van de zorg- en welzijnsorganisaties die voor dit onderzoek geïnterviewd zijn, geven aan dat ze rondom de decentralisaties met de gemeente in gesprek zijn geweest. Ongeveer de helft van de respondenten is ervan overtuigd dat de aanstaande veranderingen in de zorg noodzakelijk zijn. Zij zien dat de kosten van de zorg onbetaalbaar worden als de zorg op deze manier georganiseerd blijft. Er doen zich situaties voor waar men ziet dat het anders kan en moet. Zo geeft een professional aan dat er verschillende mensen in zorgcentra opgenomen zijn die met een beetje hulp van familie of vrienden nog wel thuis hadden kunnen wonen. Vrijwilligers gaan een steeds belangrijke rol spelen en professionals zullen wat meer naar de achtergrond moeten treden en pas in beeld komen als er zaken zijn die de vrijwilligers niet op kunnen lossen. De respondenten van de zorg- en welzijnsinstellingen zien daarnaast in de aankomende decentralisatierondes ook wel degelijk taken voor henzelf weggelegd. De respondent van een welzijnsinstelling geeft aan dat haar organisatie de inwoners actief moet proberen te krijgen. Er zijn ook kernen waar zelfsturing minder leeft en professionals bezig zijn inwoners in deze kernen actief te krijgen. Daarnaast is de verwachting dat voor verschillende taken, zeker zwaardere zorg, professionals altijd nodig zullen blijven.

Decentralisaties en de dorpsoverleggen

Niet alle respondenten van de dorpsoverleggen hebben een duidelijk beeld bij wat de decentralisaties inhouden, maar weten wel dat er veranderingen in aantocht zijn en dat de inwoners van hun kern daarbij een belangrijke rol (gaan) spelen. Veel dorpsoverleggen zien niet direct allerlei concrete taken voor hun eigen organisatie in het proces. Zij zien zich meer als een paraplu boven de verenigingen die in de kern functioneren. Vrijwel alle respondenten van de dorpsoverleggen zijn ervan overtuigd dat het zorgniveau in Nederland te hoog is. Het is reëel dat de overheid een stapje terug doet in het verlenen van zorg en dat mensen meer met elkaar samen moeten doen. Inwoners denken (te) vaak dat ze recht hebben op zorg en dat ze die zorg van de overheid moeten krijgen. Met enige variatie komt deze zin regelmatig in de interviews terug: *“Ik kom uit een boerenstreek en daar deden de mensen heel veel dingen samen, dat was vroeger normaal”*.

Veel dorpsoverleggen vinden de zorg- en welzijnsorganisaties goede instellingen die veel voor hen en de gemeente hebben betekend en kunnen betekenen, maar met regelmaat geven ze ook aan dat ze niet te veel bemoeienissen willen. De ene respondent zei het iets voorzichtiger dan de ander, maar men vond dat de welzijnsinstellingen terughoudend zouden moeten zijn in het opnemen van te veel taken. *“De gemeente gaf ons door middel van [organisatie X] enige steun. Het dorpsoverleg vond dit echter niet altijd nodig. We hebben aan de gemeente voorgesteld dat X*

ons helpt als wij het vragen. Voorheen zat er tijdens hun vergaderingen ook altijd iemand van X bij, dat vinden wij niet nodig, dat kost alleen maar geld”.

Decentralisaties en de inwoners

Volgens de respondenten is de kracht van zelfsturing groot, vooral in de kleinere kernen. Door zelfsturing gebeurt er een aantal dingen in de zorg zonder dat de gemeente daar een grote rol in heeft gespeeld. Zo rijden er in een aantal kernen vrijwilligersbusjes voor de ouderen die bijvoorbeeld een bezoek moeten brengen aan het ziekenhuis. Daarnaast hebben de kernen Koningslust en Grashoek een eigen dorpsdagvoorziening waar ouderen naar de dagbesteding kunnen en ze op bepaalde dagen een warme maaltijd kunnen nuttigen.

Vooraf op het gebied van ouderenzorg, maar ook op het gebied van gehandicapten en maatschappelijk zwakkere mensen gebeurt er veel. Zo legt een professional van een zorgorganisatie uit dat deze maatschappelijk zwakke mensen in de maatschappij probeert te houden door het oprichten van informele netwerken van inwoners, familie en anderen rondom deze personen. *“Verschillende mensen vormen samen een netwerk rondom een zwak iemand waardoor zo iemand in de maatschappij kan functioneren. Vaak zijn dat informele netwerken, zoals familie en burens, soms voegt men daar ook professionals aan toe”.*

Opvallend is dat er vooral op het gebied van Jeugdzorg ten opzichte van de andere zorggebieden veel minder lijkt te gebeuren ten aanzien van zelfsturing. Tijdens de interviews met de dorpsoverleggen en met de zorg- en welzijnsinstellingen zijn er geen initiatieven hieromtrent ter sprake gekomen. Als de respondenten worden gevraagd naar activiteiten rondom zelfsturing dan komen er allerlei activiteiten aan bod, maar geen respondent sprak over bijvoorbeeld probleemjongeren of aanverwante zaken. Eén van onze respondenten zei letterlijk dat hij voor de welzijnsinstellingen vooral taken weggelegd ziet rondom Jeugdzorg. Een andere professional vindt het zelfsturing als ouders zelf actief voor hun kind blijven zorgen. Zij probeert ouders in te laten zien dat zij voor hun kinderen kunnen zorgen ondanks het feit dat zij met problemen worstelen. Het gaat hier vooral om het activeren van de kracht van de ouders zelf. Men probeert de jeugd overigens wel bij zelfsturing te betrekken. Zo hebben verschillende bestuurders van dorpsoverleggen bewust jongere mensen opgezocht om hen deel te laten nemen aan het bestuur. In één van de kernen betreft men de jeugd actief bij het proces van zelfsturing; de jeugd organiseert dan vooral feestjes en soortgelijke activiteiten.

Wat kunnen inwoners aan en wat niet?

Een vraag die aan al de respondenten van dit onderzoek gesteld is, is hoeveel extra taken de inwoners nog aankunnen. Op deze vraag wordt verschillend geantwoord, maar alle respondenten zien dat de inwoners van de gemeente Peel en Maas veel doen en dat er voor sommigen taken nog meer mensen te vinden zijn. Vooral de dorpsoverleggen benadrukken de rol van de gemeente in het vergroten van het besef bij veel inwoners dat inwoners actief moeten worden: *“Mensen zijn het gewend om alles uit handen te geven. Nu wordt mensen gevraagd om in een korte tijd weer zelf dingen onder handen te nemen. Daar moeten we burgers heel erg aan wennen. Daar zou de burger meer over moeten worden geïnformeerd”.*

Volgens de respondenten vormen de vrijwilligers die actief zijn een redelijke afspiegeling van de inwoners van de gemeente. Het is echter wel vaak dezelfde groep die actief is. Als de gemeente daadwerkelijk bezuinigingen wil realiseren door de inwoners meer te laten doen, zullen er meer mensen geactiveerd moeten worden. De inwoners van Peel en Maas moeten echter niet het idee krijgen dat de gemeente hen oproept tot vrijwilligerswerk, omdat de gemeente daardoor haar bezuinigingen wil realiseren. Dit valt bij veel vrijwilligers niet goed. Bezuinigingen zijn een slecht

argument om inwoners over de streep te trekken. *“Mensen hebben op een gegeven moment iets van: ze gooien het over de heg en leggen het nu bij ons neer. Dat merk ik soms wel ook, mensen hebben dat gevoel”*. Inwoners moeten het juist zelf doen, omdat ze het zelf willen en belangrijk vinden. Het moet, zoals een van de respondenten het in de bijeenkomst over de eerste onderzoeksresultaten zei (zie pagina 3), veel meer toe naar een situatie waarin iedereen overtuigd is van de win-win situatie die zelfsturing kan bewerkstelligen rondom de komende decentralisaties.

Een dergelijke win-win situatie vergt onder meer wel een mentaliteitsverandering. Veel respondenten ervaren veel individualisering in hun omgeving en een gemakzucht om problemen neer te leggen bij de overheid. Waar het ‘vroeger’ vanzelfsprekend was om de buurvrouw te helpen wanneer dit nodig was, kloppen mensen nu liever aan bij de instanties. De respondenten vanuit de zorg- en welzijnssector merken enkele malen op dat een gedachte als ‘ik heb recht op iets’ is ingesleten in de huidige samenleving. De mentaliteit van voorheen, waarbij mensen elkaar hielpen, is in de loop van de jaren veranderd. Van der Veen e.a. (2010) bevestigen dit beeld: *“het klantdenken duwde de burger in een passieve rol en nam zo de prikkels voor maatschappelijke initiatieven weg”*.

Volgens enkele respondenten is de gemeente Peel en Maas op dit moment te idealistisch in het vermogen deze ontwikkeling te keren. Toch staat buiten kijf dat de komende jaren vaker een beroep op de inwoners gedaan wordt en moet worden. Een geheel zelfsturende samenleving lijkt volgens veel respondenten, met het oog op de huidige verzorgingsstaat, nog ver weg. Een samenleving die zelf verantwoordelijkheid neemt om een bestaande situatie te verbeteren lijkt wel reëel en mogelijk.

Weinig respondenten kunnen echter een concreet antwoord geven op de vraag hoeveel extra taken de inwoners nog aankunnen en hoever zelfsturing kan gaan. Aan de ene kant is er ruimte voor meer zelfsturing, ook al geven de respondenten aan dat veel vrijwilligers ook overbelast raken, maar er zijn ook grenzen aan wat vrijwilligers nog aankunnen. De eerste grens betreft het aantal vrijwilligers en hun taken. Het blijkt vooral lastig om vrijwilligers te vinden die een rol willen vervullen met meer verantwoordelijkheid. *“Mensen die iets willen coördineren en de kar willen trekken, zijn er maar weinig ... het echte bestuurlijke werk met overleg met de gemeente et cetera, dat wordt nog wel een probleem. Ook andere dorpsoverleggen tobben hiermee, goede nieuwe opvolgers vinden is erg lastig”*.

Een tweede grens heeft te maken met de inhoud van het werk. De respondenten verwachten dat er over een bepaalde tijd een punt bereikt wordt waar zelfsturing in de zorg niet mogelijk is. Het gaat dan met name over moeilijke of zware zorgvragen, waarvoor professionals met bepaalde expertise of kwalificaties nodig zijn. Ook rondom veiligheid is de rol van inwoners beperkt. *“Gemeenten moeten niet alles naar ons toeschuiven, omdat we de expertise niet hebben ... Wij willen best heel graag meedenken. Samenwerken binnen onze mogelijkheden, dat is belangrijk”*. Ook privacy wordt als grens genoemd. Voor (zorg)taken waar privacy belangrijk is, zullen professionals en niet de vrijwilligers in aanmerking moeten komen. Er is kortom bereidheid, maar de respondenten van de dorpsoverleggen en zorg- en welzijnsinstellingen geven daarbij wel aan dat de draagkracht van de samenleving ook voor wat betreft de drie decentralisaties beperkt is en daar door de overheid dus zorgvuldig mee omgegaan moet worden.

Literatuurlijst

Baarda, B., Bakker, E. (2012) *Basisboek methoden en technieken. Kwantitatief praktijkgericht onderzoek op wetenschappelijke basis*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.

Custers, J., Schmitz, G. (2012) *Zelfsturende vitale gemeenschappen. Ervaringen van de Proeftuin Zelfsturing*. Delft: Eburon.

Houwelingen, P., van, Hart, J., de, en Dekker, P. (2011) Maatschappelijke en politieke participatie en betrokkenheid. In: Bijl, R., Boelhouwer, J., Cloïn, M., en Pommer, E. *De sociale staat van Nederland 2011*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Putnam, R. (1995) *Making democracy work*. Princeton: Princeton University Press.

Putnam, R. (2000) *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon en Schuster.

Tonkens, E. (2008) *Mondige burgers, getemde professionals. Marktwerking en professionaliteit in de publieke sector*. Amsterdam: Van Genneep.

Tonkens, E. (2010) De kwaliteit van burgerparticipatie in de stad, de casus bewonersbudgetten. In: *Bestuurskunde*, 19 (4): p. 34-42.

Veen, M. van der, Sleenhoff, S., Klop, T. (2010) 'De producentenbenadering'. In: H. Dijkstra, P. den Hoed, J.W. Holtslag, S. Schouten (red.) *Het gezicht van de publieke zaak. Openbaar bestuur onder ogen*. Amsterdam: Amsterdam University Press, p. 273-302.

Verba, S., Schlozman, K.L., Brady, H.E. (1995) Beyond SES: A resource model of political participation. In: *American Political Science Review*, 89 (2): p. 271-294.

Wijdeven, T.M.F. van de (2012) *Doe democratie. Over actief burgerschap in stadswijken*. Delft: Eburon.

Bijlage 1 Lijst van geïnterviewden

Alle interviews zijn gehouden in de periode 19 februari tot en met 7 maart 2013. In totaal zijn 19 interviews gehouden. Enkele respondenten zijn bij meerdere instellingen actief; hieronder staat de functie of instelling van waaruit de respondenten zijn benaderd en waar dan ook de (meeste) vragen in het interview betrekking op hadden.

- Dorpsoverleg Kessel: Dhr. T. Geurts
- Dorpsoverleg Baarlo: Dhr. E. Vestjens, Dhr. J. Degen
- Dorpsoverleg Beringe: Dhr. J. Timmermans, Dhr. S. van Horen
- Dorpsoverleg Egchel: Dhr. P. Delissen, Dhr. J. Schaareman
- Dorpsoverleg Grashoek: Dhr. H. Boots
- Dorpsoverleg Kessel-Eik: Mevr. H. Beeren, Dhr. B. Kokshoorn
- Dorpsoverleg Koningslust: Dhr. P. Geurts
- Dorpsoverleg Meijel: Dhr. J. Manders, Dhr. M. Raaijmakers, Dhr. J. Stemkens
- Dörper Overleg Helden: Dhr. J. Smeets
- Vorkmeer: Mevr. M. Zijderveld, Dhr. P. Selen
- Regionaal Zorgvragersoverleg Peel en Maas: Dhr. W. v.d. Goor en Mevr. S. Janssen
- Zorggroep Regio Weert-Helden: Dhr. P. Sterken
- Jeugdstation: Mevr. J. v.d. Vorst
- Zorgondersteuner Noord- en Midden Limburg: Mevr. P. Bos
- Vrijwilligerscentrale Peel en Maas: Mevr. T. Valckx
- Dorpsdagvoorziening Koningslust: Dhr. P. Geurts
- Dorpsdagvoorziening Grashoek: Mevr. T. Manders
- Netwerk Welzijn Versterkt: Dhr. J. Joore
- Stichting Seniorenraad Helden: Dhr. van Goch

Bijlage 2 Vragenlijst bij de interviews

De organisatie

- Wat zijn de taken van uw organisatie?
- Wie zijn er actief binnen uw organisatie en wat is uw functie? (professionals/burgers/vrijwilligers)
- Hoe zijn de contacten met andere partners, zoals de overheid? Zijn er bijvoorbeeld samenwerkingsverbanden op het terrein waar uw organisatie zich mee bezighoudt?

Decentralisatie

- Wat heeft de decentralisatieronde die in aantocht is voor invloed op uw organisatie?
- Heeft de gemeente toenadering gezocht om samenwerking tot stand te brengen met betrekking tot de decentralisaties? Zo ja, hoe?
- Zelfsturing wordt gezien als een oplossing om vorm te geven aan de decentralisaties. Wat kan uw organisaties hierin van betekenis zijn?

Zelfsturing

- Is uw organisaties opgestart om vorm te geven aan zelfsturing of bestond uw organisatie al?
- Wat is de visie van uw organisatie op zelfsturing?
- Welke rol speelt de overheid voor uw organisaties bij zelfsturing?
- Wat doet de organisatie op het gebied van zelfsturing? Streeft het dat ook daadwerkelijk na?
- Staat uw organisatie open voor meer zelfsturing? Is uw organisatie klaar voor nog meer zelfsturing?
- Zijn burgers klaar voor nog meer zelfsturing?
- Waarom moet meer zelfsturing mogelijk zijn, of juist niet?
- Waar ziet u problemen of kansen bij meer zelfsturing?
- Hebt u zelf ideeën die kunnen bijdragen aan zelfsturing in de gemeente Peel en Maas?
- Sluit het beeld over zelfsturing van de gemeente Peel en Maas aan bij de werkelijkheid?

Bijlage 3 Vragenlijst van de enquête

Persoonlijke gegevens

1. Ik ben een:
 - Man
 - Vrouw
2. Mijn geboortjaar is:
3. Ik ben woonachtig in de gemeente Peel en Maas
 - Ja
 - Nee

Hebt u vraag 3 met ja beantwoord? Ga verder met vraag 4.

Hebt u vraag 3 met nee beantwoord? Hier eindigt de enquête. Bedankt voor uw medewerking.

4. Ik ben woonachtig in de kern:
 - Baarlo
 - Beringe
 - Egchel
 - Grashoek
 - Helden
 - Kessel
 - Kessel-Eik
 - Koningslust
 - Maasbree
 - Meijel
 - Panningen
5. Ik ben lid van een (of meer) vereniging(en) in de gemeente Peel en Maas
 - Ja, namelijk van:
.....
.....
.....
 - Nee
6. Ik ben actief als vrijwilliger binnen de gemeente Peel en Maas
 - Ja, namelijk als:
.....
.....
.....
 - Nee, maar ik zou wel vrijwilliger willen zijn.
 - Nee
7. Ik ben actief als mantelzorger
 - Ja
 - Nee, maar ik zou wel mantelzorger willen zijn.
 - Nee

Zelfsturing in de gemeente Peel en Maas

8. Ik ben bekend met het concept zelfsturing
 - Ja
 - Nee

Hebt u vraag 8 met **ja** beantwoord? Ga verder met vraag 9.
 Hebt u vraag 8 met **nee** beantwoord? Ga verder met vraag 10.

9. Onder het concept zelfsturing versta ik:

.....

10. In hoeverre kunt u zich vinden in onderstaande stellingen?

	<i>Geheel oneens</i>	<i>Oneens</i>	<i>Neutraal</i>	<i>Eens</i>	<i>Geheel eens</i>	<i>Weet niet</i>
Ik voel me verbonden met mijn straat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me verbonden met de kern waarin ik woon	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me verbonden met de gemeente Peel en Maas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb voldoende tijd om me actief in te zetten voor de gemeente Peel en Maas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik word door mijn familie en/of vrienden benaderd om me actief in te zetten voor de gemeente Peel en Maas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik zet me alleen in voor de gemeente Peel en Maas wanneer dat direct in mijn eigen voordeel is	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik beschik over de vaardigheden die ik nodig heb om me actief in te zetten voor de gemeente Peel en Maas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik zou me eerder actief inzetten voor de kern waarin ik woon dan voor de gemeente Peel en Maas in zijn geheel	☐	☐	☐	☐	☐	☐

11. In hoeverre kunt u zich vinden in onderstaande stellingen?

	<i>Geheel oneens</i>	<i>Oneens</i>	<i>Neutraal</i>	<i>Eens</i>	<i>Geheel eens</i>	<i>Weet niet</i>
De gemeente Peel en Maas weet wat er onder haar inwoners leeft	☐	☐	☐	☐	☐	☐
In de gemeente Peel en Maas krijgen inwoners de kans om problemen <i>zelf</i> aan te pakken	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Wanneer de gemeente taken op het gebied van zorg en leefbaarheid overlaat aan haar inwoners, moet hier een financiële vergoeding tegenover staan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Zelf kunnen inwoners problemen in de gemeente Peel en Maas goedkoper oplossen dan de overheid	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De gemeente Peel en Maas is een voorbeeld voor Nederland, omdat de inwoners problemen uit de samenleving zelf oppakken	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Als inwoners met initiatieven komen, worden deze te snel overgenomen door de gemeente Peel en Maas	☐	☐	☐	☐	☐	☐

12. In hoeverre kunt u zich vinden in onderstaande stellingen over *uw directe woon- en leefomgeving?*

	<i>Geheel oneens</i>	<i>Oneens</i>	<i>Neutraal</i>	<i>Eens</i>	<i>Geheel eens</i>	<i>Weet niet</i>
Ik heb talenten die ik op vrijwillige basis inzet voor mijn straat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
In mijn straat worden inwoners door elkaar aangesproken op storend gedrag	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het is een taak van de inwoners van mijn kern om ervoor te zorgen dat ouderen hier van hun oude dag kunnen genieten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het is een taak van de inwoners van mijn kern om ervoor te zorgen dat kinderen hier veilig kunnen opgroeien	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Samen met mijn burens moet ik ervoor zorgen dat mijn straat netjes blijft	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben bereid om boodschappen te doen voor mijn bejaarde buurman	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben bereid om op te passen op de kinderen van mijn zieke buurvrouw	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Als ik geen financiële vergoeding zou krijgen, zou ik evengoed het huis poetsen van mijn (groot)ouders	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

13. In hoeverre kunt u zich vinden in onderstaande stellingen over de *gemeente Peel en Maas*?

	<i>Geheel oneens</i>	<i>Oneens</i>	<i>Neutraal</i>	<i>Eens</i>	<i>Geheel eens</i>	<i>Weet niet</i>
Ik heb talenten die ik op vrijwillige basis inzet voor de gemeente Peel en Maas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ook mensen met een lichamelijke of een geestelijke beperking maken actief deel uit van de samenleving	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De inwoners van de gemeente Peel en Maas moeten zelf de verantwoordelijkheid voor het openbaar groenonderhoud dragen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Inwoners van de gemeente Peel en Maas moeten ervoor zorgen dat de ouderen in hun gemeente zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Als inwoners in de gemeente Peel en Maas een probleem zien in hun woon- en leefomgeving (denk bijvoorbeeld aan een speeltuin die in slechte staat is) moeten zij dit zelf oplossen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Inwoners van de gemeente Peel en Maas moeten er samen voor zorgen dat de veiligheid bevorderd wordt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De buurtverenigingen moeten zelf rolstoelen aanschaffen die vrij te gebruiken zijn door hulpbehoevenden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Als ik een vermoeden heb van schoolverzuim meld ik dit bij de ouders van die scholier	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Inwoners van de gemeente Peel en Maas kunnen andere inwoners beter bij de maatschappij betrekken dan de gemeente zelf	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bedrijven in de gemeente Peel en Maas moeten voorzien in 'beschutte werkplekken' (<i>dit zijn werkplekken waar mensen met een beperking onder</i>	☐	☐	☐	☐	☐	☐

begeleiding kunnen werken)

Het is een taak van de gemeente om te voorzien in het openbaar groenonderhoud

Het is een taak van alleen de gemeente om actief te controleren op schoolverzuim

De gemeente moet een uitgiftepunt voor rolstoelen faciliteren

14. Op wie vindt u dat u als eerste moet kunnen rekenen wanneer u hulpbehoevend bent?

.....
.....
.....

Nogmaals hartelijk dank voor het invullen van deze enquête!

Als u kans wilt maken op één van de prijzen, vul dan uw naam en emailadres en/of telefoonnummer in.

Naam:

E-mailadres:

Telefoonnummer:

Retouradres Postbus 7088, 5980 AB Panningen

Geadresseerde Aan de Rekenkamercommissie

Wilhelminaplein 1
5981 CC Panningen
T (077) 306 66 66
E info@peelenmaas.nl
www.peelenmaas.nl

Datum 3 juni 2013

Contactpersoon
Bert van Dijk

Zaak 1894/2013/33415

Document 1894/2013/33447

Uw kenmerk

Onderwerp Reactie op concept onderzoeksrapport: Zelfsturing op het goede spoor

Bijlage(n)

Beste Rekenkamercommissie,

Wij ontvingen het concept rapport van uw onderzoek: "Zelfsturing op het goede spoor". De onderzoeksresultaten zijn eerder besproken in aanwezigheid van geïnterviewde burgers, wethouder Janssen en enkele ambtenaren. De rol die hierbij is genomen, was die van kennis nemen van de interpretatie van onderzoeksresultaten door studenten en het stellen van verduidelijkende vragen.

Nu ligt dus het rapport voor. Graag willen wij een reactie geven. Het rapport komt namelijk op een goed moment en levert bruikbare informatie voor "De Wissels om".

Vooraf willen wij jullie complimenteren met dit mooie rapport, in die zin dat er vele aspecten zijn onderzocht. Wij willen lof uitspreken voor het feit dat jullie 'naar voren' hebben onderzocht en ons daarmee een helpende hand toesteeekt terwijl de ontwikkeling nog gaande is. Dit in plaats van het gebruikelijke onderzoek achteraf!

Onze lof gaat ook naar de studenten en hun begeleiders. Hun resultaten van het onderzoek leveren ons weer veel bruikbare informatie. Een dank je wel vanuit het college aan de student onderzoekers en begeleiders van de universiteit is daarmee zeker op zijn plaats.

Alle betrokkenen bij de processen van zelfsturing verdienen eveneens waardering. Het blijkt een verdraaid ingewikkeld en tijd- en energierovend proces te zijn. Maar er zijn al aanwijsbare resultaten geboekt en de geesten staan open voor kritische voortgang. Dat geeft garantie dat de te trekken lessen uit het onderzoek op vruchtbare bodem zullen vallen.

Onze reactie op het rapport willen wij als volgt indelen.

- We starten met enkele opmerkingen over de opzet
- Vervolgens trekken we conclusies uit het rapport en geven wij aan wat wij hier van leren
- Ten slotte staan we even stil bij enkele specifieke passages.

Opmerkingen over de opzet

Het onderzoek en daarvan afgeleid de onderzoeksvraag hebben iets instrumenteels. Onze visie op zelfsturing zoals verwoord in de missie van Peel en Maas en nader geduid in woorden en aspecten, gaat veel meer over een te bereiken kwaliteit, een hoger logisch niveau van identiteit. Ook valt op dat het rapport het voor ons belangrijke anker voor zelfsturing niet noemt: de zin van gemeenschapsontwikkeling, verwoord in de doelstellingen bij programma 3.1 gemeenschapsontwikkeling.

In de vragen missen we een helder onderscheid tussen zelfsturing (de burger – burger relatie) en burgerparticipatie (de burger - overheid relatie). De vragen en conclusies zijn echter van dien aard

dat er wel veel bruikbare informatie uit komt. Ook kunnen we stellen dat het onderzoek een heel neutraal karakter heeft en echt onderzoekt wat hier is.

En dan komen we bij beide begrippen, zelfsturing en burgerparticipatie uit en zien we op een aantal plaatsen heel duidelijk dat de burgers wel zelf de handen uit de mouwen willen steken, maar niet voor het overheidskarretje gespannen willen worden. Dat is heel mooi om te constateren. Dat raakt precies de essentie van zelfsturing.

Zelfsturing en vitale gemeenschappen vormen de kern van het idee van een inclusieve gemeenschap. Dat idee komt niet sterk naar voren. Het onderzoek is daar ook niet specifiek op gericht. Het blijft daardoor wat fragmentarisch. Daar waar in het interview direct betrokkenen, zoals leden van het dorpsoverleg, worden geïnterviewd, zie je in hun antwoorden wel terug, dat het gaat om een inclusieve samenleving (het woord zelf wordt niet gebruikt). Het onderzoek gaat veelal uit van een zorg perspectief.

De vraag of je weet wat zelfsturing is, is ons inziens niet relevant. De vraag of je weet wat gemeenschap is, bij welke je behoort en wat je daaraan wilt bijdragen, wel. Zelfsturing is in enge zin uitgevonden om het verschil te duiden met burgerparticipatie. Overigens is het mooi om te zien dat burgers wel degelijk door de trajecten van gemeenschapsontwikkeling zijn geraakt en er ook positief tegenover staan.

Conclusies uit het rapport en leringen voor ons zijn:

1. Handel zuiver, vertel wat je als overheid deed en wilt gaan doen (het autoritaire en regelgestuurde overheidsdeel) en wat je graag wilt dat een inclusieve gemeenschap gaat doen (het burger – burger perspectief). Het toekomstperspectief is dat het precies andersom gaat werken, de gemeenschap geeft aan wat ze inclusief kan en de overheid vult desgewenst de "probleemvragen" vanuit de gemeenschap in.
2. De kadernota, waarin de koers van "De Wissels om" wordt geduid geeft heel nadrukkelijk de twee posities, de burger – burger relatie en de overheid - burger relatie aan en daarmee is dit rapport een heel goede bevestiging van de koers van de wissels om. Burgers willen zelf aan de slag. Eerst het dorp, dan de straat en pas in de 3^e plaats een beroep doen op de gemeente.
3. Schenk aandacht aan het verschil tussen burgerparticipatie en zelfsturing. De burgers willen een duidelijke overheid ontmoeten. Aandacht dat we burgerparticipatie en zelfsturing niet door elkaar gooien is nodig.
4. Het ongelimiteerd uitdagen van de burger om met de overheid te participeren heeft zijn grenzen bereikt. We doen het eigenlijk te goed!. De burgers klagen over het feit dat de overheid zoveel van hun energie opslokt. Burgerparticipatie is een heel goede manier van de overheid om burgers bij het overheidsbeleid te betrekken. Echter de keerzijde is dat burgers overvraagd raken. En juist die burgers geven aan dat tijd een factor is. Dus laat die tijd van burgers bij zelfsturing/gemeenschapsontwikkeling en ga veel bewuster en beperkter om met burgerparticipatie.
5. De verbondenheid met kern en straat is heel krachtig, daar zit veel potentie en dat zegt veel over de kwaliteit van het collectieve, van de sfeer van de gemeenschap.
6. Het onderdeel WMO en zorg voor ouderen laat heel mooi zien hoeveel bereidheid er is om voor de medemens op te komen. Het collectieve laat daarmee het (kwetsbare) individu gedijen.
7. Let bij participatie ook eens op de mensen met een GGZ achtergrond. Die groep is heel groot en wil graag participeren. Daar is veel eenzaamheid. Deze groep mensen, die in het onderzoek ook niet aan bod komt, verdient in het kader van de wissels om, aandacht.
8. Agendeer de positie van het opgroeiende kind, de talentontwikkeling in het verlengde van de denktank krimp en onderwijs. Ook daar is een hele omslag mogelijk waarbij het inclusieve, de gemeenschap zorgt voor een krachtig pedagogisch klimaat, een mooie uitdaging is. Dan krijgt ook jeugdzorg een natuurlijke tegenspeler.
9. Mensen die met zelfsturing bezig zijn hebben een positiever beeld van het handelen van de gemeente.
10. Maak inwoners duidelijk dat het bij zelfsturing niet gaat om blote bezuinigingen maar om een andere positie van gemeenschappen en overheid. We willen inclusieve gemeenschappen. En ja, die zijn beter in staat om te reageren op wijzigende omstandigheden, onder andere als gevolg van bezuinigingen dan daar waar gemeenschapszin minder is.
11. De oproep om in de eigen organisatie, raad, college, ambtelijke organisatie, de klokken gelijk te zetten rond zelfsturing en eenduidiger te communiceren is heel duidelijk. Dit

trekken we ons heel goed aan en daarvoor zullen we het moment van “De Wissels om” als een kans gebruiken.

Steeds opnieuw komt in het rapport het appel naar voren: communiceer duidelijk! Zelfsturing betekent niet het over de heg gooien, maar een appel doen op een inclusieve samenleving. De vele voorbeelden in het rapport geven handvatten voor het communiceren met de kernen in het kader van “De Wissels om”. En manage daarbij de verwachtingen. Een groot deel van de decentralisaties betekent gewoon dat de gemeente heel veel meer in het regelgestuurde deel gaat doen. Het is dus absoluut niet zo dat alles naar de burger gaat, integendeel. Het is wel zo dat naast meer regelsturing vanwege decentralisatietaken de decentralisaties ook veel nieuwe uitdagingen met zich meebrengen buiten de sfeer van de regelsturing.

Onderstaand zijn nog enkele concrete reacties op het rapport. De hoofdlijn komt terug in de voorgaande conclusies.

§2. zelfsturing in beleid en praktijk

Wat wij vooral missen is de verwijzing naar programma 3.1 en de doelstellingen van dat programma. De streep, het onderscheid tussen dat wat we als overheid moeten doen en dat wat van burgers zelf is, de leefwereld, wordt niet genoemd en daar zit juist de kern van onze aanpak bij “De Wissels om”, enerzijds de burger – burger relatie en anderzijds de burger –overheid relatie.

§3 de inwoners van Peel en Maas over zelfsturing,

Het wordt als een methodiek opgevat, niet als een ontwikkeling naar een nieuw paradigma, het communicatieve, de communicatieve zelfsturing. Je zou dan een heel ander type onderzoek krijgen, namelijk de vraag of je kunt zien dat er veranderingen in de gemeenschappen optreden, bijvoorbeeld van de sfeer van het individuele/private naar de sfeer van het collectieve. Daarmee zijn de resultaten nog wel bruikbaar, echter de kernvraag rond zelfsturing wordt niet gesteld. Gemeenschap en het woord vrijwilliger is niet eenduidig, ook mensen worstelen daarmee. Het zou beter zijn te spreken van de inzet van vakbekwaamheid voor anderen. Zelfsturing is dan het in praktische zin beschikbaar stellen van je kwaliteiten (je skills).

De verbondenheid met de kern en de straat is heel krachtig, daar zit veel potentie in. Dat zegt ons inziens ook veel over de kwaliteit van het collectieve, van de sfeer van de gemeenschap.

Wat ook opvalt is dat we niet graag een beroep doen op de ander. Er is dus nog veel empatisch overschot (Tonkens) en dat blijkt uit het onderzoek voor Peel en Maas ook te gelden!

Bij 17 wordt een heel vreemd onderscheid gemaakt tussen inzet voor de gemeenschap, de verenigingsinzet en de rest. Wij merken dat vaker. Juist de verenigingsinzet is in onze Peel en Maas samenleving (en ook daarbuiten) enorm krachtig en een belangrijk onderdeel van die gemeenschap. Je kunt hierbij een onderverdeling maken in sociaal cultureel, sociaal maatschappelijk en sociaal economisch. Bij de onderzoeksvraag gaat het met name over het sociaal maatschappelijk deel. Vanuit die inclusieve benadering had dit onderdeel nader kunnen worden belicht. Nu blijft dat door elkaar lopen.

§3.4 zelfsturing en de drie decentralisaties

Bij het onderdeel WMO en zorg voor ouderen is het heel mooi om te zien hoeveel bereidheid er is om voor medemens op te komen.

Participatie gaat vaak over mensen met fysieke en verstandelijke beperkingen. In het onderzoek komt een hele grote groep niet aan bod en dat zijn de mensen met psychische beperkingen, al of niet tijdelijk. Deze groep groeit enorm hard. De psychiaters krijgen steeds meer werk. Wij denken dat wij bij “De Wissels om” deze groep uit de samenleving moeten agenderen, zij willen ook meedoen. Maar als wij ze dan agenderen moet de gemeenschap ze ook willen laten meetellen. Nu komt deze groep met overlast en daardoor vaak juist negatief in beeld.

Jeugdzorg, wij moeten het opgroeiende kind agenderen. Als iets juist geen thema wordt van de samenleving dan is het dit. Ouders en scholen en heel veel andere maatschappelijke partijen claimen een overheid - burger relatie waardoor de burger – burger relatie geheel buiten beeld blijft. Agenderen is noodzakelijk. De Denktank Krimp en Onderwijs heeft al aanzetten gegeven. Het debat over de decentralisaties en veranderende rollen in de jeugdzorg kent echter nog weinig notie.

Typisch is ook dat schoolverzuim en het optreden hiertegen als een exclusief probleem van de overheid - ouder wordt gezien. Hier is nog een wereld te winnen.

§4.4 de rol van de gemeente.

Bewoners die zeggen bekend te zijn met zelfsturing zijn positiever over de relatie gemeente – burger in de zin dat de gemeente weet wat er leeft, dan degene die zeggen niet bekend te zijn. Dit lijkt ook logisch vanuit de analyse van Winsemius over betrokken en afhankelijke inwoners, die beiden over het algemeen positief zijn, en de twee tussengroepen van afzijdige en afkeurende inwoners. Dit zijn de mopperaars die het beter weten en vooral vanaf de kant blijven roepen. Het is juist deze stijging naar actieven die gemeenschapontwikkeling in essentie probeert op te roepen. Het zou mooi zijn om dit type onderzoek over een aantal jaren te herhalen om de beweging te zien.

§4.5 efficiëntie van zelfsturing

Ofwel kunnen burgers het goedkoper? Het antwoord is in ruime meerderheid: Ja. Hier wordt ingevuld dat burgers geld willen zien van de overheid voor bijvoorbeeld zorgactiviteiten. Ik denk dat we vrijwilligers vanuit het perspectief van de overheid niet moeten betalen. Dan worden ze helemaal in de rij gezet van de overheid – burger relatie en dat is precies de tegenovergestelde beweging van zelfsturing.

De vraag die je wel moet stellen is hoe verdienmodellen eruit kunnen zien om taken in te vullen, het sociaal economische aspect van gemeenschap dus. Deze vraag zou verder verkend moeten worden. De sociale coöperaties zijn daar een voorbeeld van en vooral daar zouden veel kansen kunnen liggen. Denk bijvoorbeeld maar eens aan ideeën die leven in het netwerk Gloei. Ook een eigen, wellicht tijdelijke, gemeenschap.

§5 Dorpsoverleg en professionals over zelfsturing

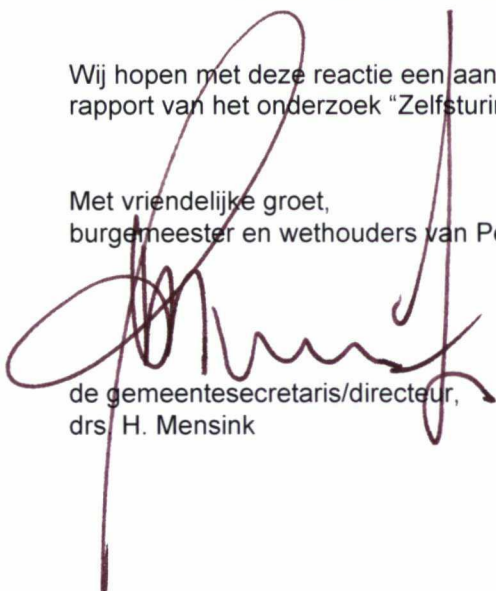
Citaat: "Uit de interviews blijkt dat de gemeente aandacht moet besteden welke boodschap zij over zelfsturing op welke manier aan inwoners overbrengt. Inwoners zijn niet bang om hun handen uit de mouwen te steken, maar houden er niet van als ze taken opgelegd krijgen. Zelfsturing moet geen instrument van de overheid worden om bijvoorbeeld meer bezuinigingen mogelijk te maken. Als inwoners het idee krijgen dat de gemeente hen oproept tot vrijwilligerswerk, omdat de gemeente daardoor haar bezuinigingen kan realiseren, zal dat een averechts effect hebben. Dat heeft ook met betrokkenheid te maken"

Ook hier zien wij een duidelijke relatie met "De Wissels om". Het is onze grootste valkuil wanneer wij komen bezuinigen en de inwoners voor onze kar zetten, in plaats van dat ze hun eigen ontwikkeling doormaken vanuit zelfsturing,

De oproep om in de eigen organisatie, raad, college, ambtelijke organisatie, de klokken gelijk te zetten rond zelfsturing en eenduidiger te communiceren is heel erg duidelijk. Laten we ons dat heel goed aantrekken. En ook gebruik daartoe ook het vehikel van de Wissels om.

Wij hopen met deze reactie een aanvullende bijdrage te hebben geleverd aan het uiteindelijke rapport van het onderzoek "Zelfsturing op het goed spoor".

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Peel en Maas,

de gemeentesecretaris/directeur,
drs. H. Mensink

de burgemeester,
W.J.G. Delissen-van Tongerlo